

Heidi Vähämaa

Seksuaalinen kaltoinkohtelu ja vastikkeellinen seksi

Miten sosiaalialan ammattilaisen tulisi kohdata nuori?

Opinnäytetyö

Syksy 2013

Kampusalueen yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Heidi Vähämaa

Työn nimi: Nuorten seksuaalinen kaltoinkohtelu ja vastikkeellinen seksi: Miten sosiaalialan ammattilaisen tulisi kohdata nuori?

Ohjaaja: Arja Hemminki

Vuosi: 2013

Sivumäärä: 55

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia sitä, millainen opas ja ohjeistus seksuaalisesta kaltoinkohtelusta ja vastikkeellisesta seksistä palvelee sosiaalialan työntekijöitä. Tarkoitukseni oli selvittää myös miten sosiaalialan ammattilaisten tulisi kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori, tai nuori jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä. Tutkimuksellani halusin siis selvittää, millaista on seksuaalista kaltoinkohtelua kokeneen nuoren hyvä, ammatillinen kohtaaminen.

Tutkimusosion toteutin sosiaalialan ammattilaisille suunnattuna sähköpostikyselynä. Tiedonhankintamenetelmänä käytin kyselytutkimusta. Sähköpostikyselyyn sain vastauksia kolmelta eri taholta, yhdeltä seksuaaliterapeutilta, yhdeltä sosiaalityöntekijältä ja Exit-hankkeen työntekijöiltä. Tutkimusta varten kerätyn aineiston analysointimenetelmänä käytin teemoittelua.

Opinnäytetyön teoriaosassa käsittelin kirjallisuuden avulla seksuaalisuuden kehittymistä, seksuaalista kaltoinkohtelua, vastikkeellista seksiä, seksuaalista häirintää ja groomingia. Lisäksi olen kuvannut teoriaosuudessa lait seksuaalirikoksista. Teoriaosan eri aiheet tukevat tutkimusosaa.

Tutkimustulosten mukaan ammatillisen kohtaamisen tulee olla nuorta säästävää. Kaikki vastaajat korostivat nuoren kuuntelemisen, tukemisen ja ymmärtämisen tärkeyttä. Tutkimustuloksista nousi esiin jokaisen nuoren yksilöllisten kokemusten kunnioittamisen tärkeys. Kaikki vastaajat korostivat lastensuojelulain velvoittaman lastensuojeluilmoituksen tekemisen merkitystä.

Teoriaosan ja tutkimustulosten pohjalta toteutin oppaan sosiaalialan ammattilaisille. Oppaassa kerron seksuaalisesta kaltoinkohtelusta ja vastikkeellista seksiä kokeneiden nuorten ammatillisesta kohtaamisesta ja selvennän seksuaalirikoslait.

Avainsanat: seksuaalinen kaltoinkohtelu, vastikkeellinen seksi, seksuaalinen häirintä, grooming, ammatillinen kohtaaminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Social and health care

Degree programme: Degree programme in Social Work

Specialisation: Bachelor on social services

Author/s: Heidi Vähämaa

Title of thesis: Young people's sexual abuse and sex against payment:
How should social workers face the young people?

Supervisor(s): Arja Hemminki

Year: 2013 Number of pages: 55 Number of appendices: 2

The purpose of my dissertation was to study what kind of guide and instructions regarding sexual abuse and sex against payment would serve the workers of social services. The purpose was to clarify how professionals of the social field should meet the young people that have been sexually abused or those who have experiences of sex against payment.

I carried out the study as an e-mail inquiry directed to professionals of social services. I used the questionnaire survey as a data acquisition method. I received answers to the e-mail inquiry from three different quarters, one sex therapist, one social worker and workers of Exit-project.

In the theory part of the dissertation I dealt with the development of sexuality, sexual abuse, sex against payment, sexual molesting and grooming with the help of literature. Furthermore, I have described the laws on sex offences in the theory part. The different subjects of the theory part support the study part.

According to the research results, the professional approach has to be empathic. All the interviewees emphasized the importance of listening, supporting and understanding. The research results emphasized the importance of respect for the individual experiences of every adolescent. All the interviewees underlined the significance of outlining the child protection announcement as required by the child welfare law.

Based on the theory part and research results I made a guide intended to the professionals of social services. The guide contains information about the professional approach regarding adolescents who experienced abuse and sex against payment. There is also a clarification of the sexual criminal law.

Keywords: sexual abuse, sex against payment, sexual molesting, grooming, professional approach

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	5
2 SEKSUAALISUUDEN KEHITTYMINEN.....	7
2.1 Nuoruus ja seksuaalisuus	7
2.2 Seksuaalisuuden portaat.....	8
2.3 Sukupuoli –ja seksuaali-identiteetti	11
2.4 Seksuaalioikeudet.....	12
3 SEKSUAALINEN KALTOINKOHTELU	13
3.1 Seksuaalisen kaltoinkohtelun seuraukset	15
3.2 Grooming	17
3.3 Seksuaalinen häirintä.....	18
3.4 Vastikkeellinen seksi.....	19
4 AMMATILLINEN KOHTAAMINEN.....	22
4.1 Nuoren kohtaaminen.....	22
4.2 Työntekijän tunteet ja jaksaminen	24
5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS	26
5.1 Tutkimuksen eteneminen ja tutkimuskysymykset	26
5.2 Kyselytutkimus tiedonhankintamenetelmänä	29
5.3 Tutkimusaineiston analysointi teemoittelulla	30
5.4 Sähköpostikyselyn luotettavuus ja yleistettävyys	31
5.5 Oppaan toteutus ja arviointi	33
6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
7 POHDINTA.....	41
LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

”Haluat ehkä tietää kuinka määritellään seksuaalinen teko? Katse, kosketus, suuhyväily, penetraatio? Kaikki käy. Suomalainen eläkeläismies maksoi taannoin kuuden kuukauden eläkkeensä verran rahaa jotta sai imeä 16-vuotiaan tytön nänniä viiden minuutin ajan autossa pimeällä parkkipaikalla.

Viimeinen kysymys kuuluu: Kuka on uhri?”

(Snellman 2007, 319.)

Exit- hankkeen projektipäällikön mukaan käytännön työ nuorten parissa on osoittanut, että alaikäisten seksuaalisessa kaltoinkohtelussa on usein kyse vastikkeellisesta seksistä. Aikuiset houkuttelevat systemaattisesti nuoria seksikontaktiin tarjoamalla heille rahaa, päihteitä tai sosiaalista statusta nostattavia tavaroita. Alaikäiset nuoret joutuvat päivittäin seksuaalisten ehdottelujen ja seksinostoyritysten kohteeksi. (Auvinen 2012.) Nuorten seksuaalinen kaltoinkohtelu on hyvin arka aihe, eikä sitä ole aikaisemmin käsitelty julkisesti niin laajasti kuin nykyään. Aihe on mielenkiintoinen, koska se on ajankohtainen. Kaltoinkohtelutapauksia tulee vuosi vuodelta enemmän poliisin tietoon. Vuonna 2011 poliisin tietoon tuli 1500 tapausta, joissa lasta oli käytetty seksuaalisesti hyväksi. Tämä luku on 68 prosenttia suurempi kuin keskimäärin vuosina 2000–2010. (Suomen virallinen tilasto 2011.)

Ristiriita lapsena olon ja aikuismaisen käyttäytymisen välillä voitaisiin nähdä tulkittavan yhteiskunnassamme pääsääntöisesti positiivisesti: esimerkiksi tästä sopii vaikka valtamediassa tuotetut teinitähdet (vrt. Anna Abreu). Nuoret idolit edustavat tämän päivän ihannoitua nuoruuskuva – käyttäytyään, puhutaan ja pukeudutaan aikuismaisesti, vaikka ollaankin vielä nuoria. Johtaako lasten mielikuviin tunkeutuva seksistinen mainonta ja esimerkiksi musiikkivideot

lapsuuden kiirehdittämistä pikkuaikuisuuteen? Loukkaako seksistinen mainonta lasten oikeutta mielikuviinsa? Mielestäni entistä hyökkäävämmällä visuaalisella kuvastolla, kuten mainoksilla ja musiikkivideoilla on yhteys siihen, että suomalaiset nuoret kärsivät tyytymättömyydestä vartaloonsa. Kiinnostukseni seksuaalisen kaltoinkohtelun ilmiöön on syntynyt kohtaamieni nuorten kertomusten ja kokemusten vuoksi. Ristiriitaisuus ja outous herättivät tunteita, ajatuksia ja paljon kysymyksiä. Myös huolta siitä, olenko minä tulevana sosionomina valmis kohtaamaan seksuaalisesti kaltoinkohdeltuja nuoria ja millaisia ammatillisia valmiuksia seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren kohtaaminen vaatii. Opinnäytetyöni toteutuksessa hyödynsin keväällä 2012 valmistunutta ammatillista esseetäni, jossa käsittelin seksuaalisesti kaltoinkohdeltujen nuorten ammatillista kohtaamista.

Opinnäytetyöni ydinkysymyksiä ovat; Millainen opas ja ohjeistus seksuaalisesta kaltoinkohtelusta ja vastikkeellisesta seksistä palvelee sosiaalialan työntekijöitä? Miten sosiaalialan ammattilaisen tulisi kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori, tai nuori jolla on kokemusta vastikkeellisesta seksistä? Miten ammattilaiset määrittelevät vastikkeellisen seksin ja seksuaalisen häirinnän? Aiheeni olen rajannut niin, että työssäni käsittelen nuoriin kohdistuvaa vastikkeellista seksiä ja seksuaalista häirintää. Työni koostuu seksuaaliseen kaltoinkohteluun liittyvästä teoriaosasta, tutkimusaineistosta ja laatimani oppaan kuvauksesta. Teoriaosassa avaatan aiheen kannalta merkityksellisimmät käsitteet ja kuvaan myös ammatillista kohtaamista ja sen merkitystä. Tutkimusosiossa kuvaan tutkimustyöni tavoitteita ja toteutusta, sekä oppaan valmistumisprosessia. Oppaan olen laatinut siitä, miten sosiaalialan ammattilaisen tulisi kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori tai nuori, jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä. Opasta varten olen tehnyt sähköpostikyselyn sosiaalialan asiantuntijoille, josta kerron tutkimusosiossa. Tutkimusosiossa selvitän myös tutkimukseni luotettavuutta ja yleistettävyyttä. Lopuksi käsittelen tutkimukseni tuloksia ja teen niistä johtopäätöksiä sekä pohdin tutkimusprosessiani ja sen kulkua.

2 SEKSUAALISUUDEN KEHITTYMINEN

Tässä luvussa käsittelen nuorten seksuaalista kehitystä ja sukupuoli-identiteetin muodostumista. Luvussa esitellään myös seksuaalioikeudet, jotka ovat osa ihmisoikeuksia. Koen tarpeelliseksi käydä läpi nuoruusiän kasvuprosessia ja seksuaalisuuden kehitystä, koska seksuaalinen kaltoinkohtelu nuoruusiässä haavoittaa näitä prosesseja. Nämä asiat ovat oleellisia myös seksuaalista kaltoinkohtelua tai vastikellista seksiä kokeneiden nuorten auttamisessa, koska silloin seksuaalisuuden kehittyminen aloitetaan alusta ammattilaisen kanssa.

2.1 Nuoruus ja seksuaalisuus

Nuoruusialle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Nuoruusikä sijoittuu 12-22 ikävuoden tienoille. Nuoruusiän kehitysvaiheen tarkoituksena on, että lapsi löytää oman persoonallisen aikuisuutensa. Nuoruusiän kasvuprosessi on voimakas ja yksilöllisesti toteutuva vaihe. (Aalto 2010.) Nuoruus ikävaiheena käynnistyy hormonitoiminnan alkamisella ja fyysisellä kasvulla. Keholliset, hormonaaliset, psykologiset ja sosiaaliset muutokset nuoren elämässä aiheuttavat monenlaisia tuntemuksia. Yhtenä kehitysvaiheen tavoitteena on hahmottaa omaa sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiä. Seksuaalisuus ja eroottiset tunteet alkavat herätä. Tuntemukset saattavat olla hämmäntäviä ja aiheuttaa pohdintoja siitä, olenko minä normaali, hyvä ja arvokas sellaisena kuin olen. (Nuoruus 2012.) Nuoret kasvavat keskenään erilaisten seksuaalikäyttäytymisen mallien keskellä. Lapsen seksuaalisen kasvun ensimmäiset vaikutukset tulevat kotoa, myöhemmin suuntaa etsitään vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Vanhempien arvot muodostavat heijastuspinnan, josta lapsi peilaa ympäristöltä saatua tietoa ja kokemuksia. Seksuaaliseen kasvuun vaikuttavat aika, elinolot, yhteiskunta, historia, kulttuuri, uskonto, asenteet ja arvot, jotka muokkaavat yksilön käsitystä omasta seksuaalisuudestaan. (Kinnunen 2001, 102.)

Nuoret odottavat oman kehonsa fyysisiä muutoksia ja aikuiseksi kasvua, mutta silti muutosten tapahtuminen hämmentää. Murrosiässä seksuaalisuuteen liittyvät asiat tulevat omakohtaisiksi ensimmäistä kertaa. Ruumiinkuvan muuttuminen lapsen kehosta aikuisen kehoksi saattaa tapahtua nuoren mielestä väärään aikaan. Hormonaaliset ja ulkonäön muutokset, kuukautisten alkaminen, siemensyöksyjen ilmaantumien, äänenmurros, iho-ongelmat prosessoivat nuoren sisäistä maailmaa. Nuorella pitäisi olla näistä muutoksista tarpeeksi tietoa ennen kuin ne alkavat, koska ne ovat isoja, lyhyessä ajassa tapahtuvia muutoksia, joiden keskellä hän voi tuntea levotonta ahdistusta. (Kinnunen 2001, 102.) Seksuaalisuus on tärkeä osa minäkuva ja itsetuntoa, muuttuen ja kehittyen jatkuvasti. Kehityksen aikana otetaan mallia kypsän aikuisen seksuaalisuudesta. (Cacciatore 2007,66.)

2.2 Seksuaalisuuden portaat

Seksuaalisuuden portaissa lähtökohtana ovat lapsen ja nuoren tunteet liittyen seksuaaliseen kehitykseen ja itsenäistymiseen. Seksuaalisuuden portaat on konkreettinen tapa havainnollistaa seksuaalista kehitystä ja sen haasteita. Jokainen kulkee kehitysvaiheitaan omassa tahdissaan, oppien tietoja ja taitoja, joiden avulla seksuaalinen kokonaisuus rakentuu aikuisuutta varten. Seksuaalista kaltoinkohtelua kokeneen nuoren kanssa portaiden läpikäyminen ammattilaisen tuella on tärkeää. Seksuaalisuuden portaat on kuvattu kolmessa vaiheessa. (Sandberg 2009, 13.) Pienillä lapsilla on kyky täyteen luottamukseen, kohtaamiseen ja yhteyteen. Lapset rakastavat estoitta ja janoavat vastarakkautta. Varhaisnuoruudessa hämmennys herää ja oma keho ujostuttaa. Rakastuminen suunnataan kaukokohteisiin ja idoleihin, myöhemmin myös todellisiin ihmisiin. Varhaisnuoruudessa oma seksuaalinen identiteetti alkaa mietityttää. Varhaisaikuisuudessa usko itseen voimistuu. Rohkaistuminen vaatii omien toiveiden punnitsemista, kykyä ilmaista tahtonsa ja kantaa vastuu. Nuoret tarvitsevat seksuaalisen identiteettinsä kehittymiseen turvallista ympäristöä, tukea,

tietoa, oman itsensä arvostamista ja sosiaalisia taitoja. Aikuisilla on suuri rooli omanarvontunteen vahvistamisessa. (Cacciatore 2007, 66.)

Ensimmäinen porras on uteliaisuuden vaihe, joka on seksuaalisuuden perusta. Utelaisuusvaiheessa lapsen kyky olla leikillinen, avoin ja luottavasti lähellä toista ihmistä kypsyy. Turvallisesti aikuiseen kiintynyt lapsi pystyy ilmaisemaan itseään monipuolisesti, pelkäämättä hylätyksi tulemista. Lapsen turvallisuuden tunne voi horjua ja tällöin lapsi kokee olonsa turvattomaksi eikä kykene ilmaisemaan voimakkaita tunteita. Heikosti aikuiseen kiintynyt lapsi asettuu helpommin toisten käytettäväksi, tukahduttaen omia tarpeitaan. Hänelle maailma on epäjohdonmukainen ja arvaamaton. Aikuisen tehtävä on tunnistaa uteliaisuusvaiheen merkitys lapsen kehitykselle. Utelaisuusvaiheessa lapsi rakastuu läheisiin aikuisiin, eikä tee eroa sukupuolten ja ikäerojen välille. Näin ollen lapsi on helposti kaltoinkohdeltavissa. Aikuisen täytyy tietää, ettei aikuisten seksuaalisuus kuulu lapsuuteen. Pahimmillaan lapsuuden uteliaisuusvaiheessa saadut seksuaalisen kehityksen vauriot sekä puutteellinen ohjaus itsesuojeluun edesauttavat lapsen joutumista seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi. Puutteellinen seksuaalinen kehitys lisää riskikäyttäytymistä, jatkuvaa turvattomuutta, irrallisuuden tunteita sekä ongelmia itsetunnossa ja oman kehon arvostamisessa. Lapsen häpeän tunne syntyy lapsen ja aikuisen turvallisen, hyväksyvän vastavuoroisuuden puutteesta. Lapsen häpeän tunne aiheuttaa oman kehon arvostamattomuutta ja sen suojaamisen vaikeuksia. (Sandberg 2009, 22-23.)

Portaat kahdesta seitsemään kuvaavat herkkyyden vaihetta. Herkkyysvaiheessa nuori kaipaa muuttuneelle keholleen hyväksyntää. Varhaisnuori saa olla herkkä ja hämmentynyt. Itsensä vertailu muihin kuuluu murrosikäen ja aikuisilta saatu kannustus on tärkeää nuoren itsetunnon vahvistumisen kannalta. Näin nuorelle kasvaa hyvä itseluottamus myös seksuaalisuuden alueella. Silti hän on edelleen lapsellinen ja naiivi. Tässä vaiheessa kypsyy myös kyky kuunnella omia ja toisen toiveita ja valmiuksia. Nuori kokee oman kehonsa muuttumisen vahvasti. Seksuaalinen identiteetti hakee

suuntaa ja normaalius mietityttää. Idoli-vaiheessa, joka sisältyy herkkyysvaiheeseen, nuoren ihastuminen ja rakastuminen samaa sukupuolta olevaan ikätoveriin on tavallista. Omasta seksuaalisesta identiteetistään epävarma nuori saattaa kokea idoli-portaalla olonsa turvalliseksi ja sosiaalisesti hyväksytyksi. Yleensä seuraavaksi tulevat ensimmäiset ihastumiset ja rakastumiset. Aluksi ne salataan muilta ihmisiltä. Seuraavaksi ne kerrotaan luotettavalle ystävälle. Kolhut nuoren itsetunnossa saattavat aiheuttaa rajatonta ja häpeämätöntä käyttäytymistä. Nuori vähättelee itseään ja hänellä voi olla useita seksisuhteita. Jälkeenpäin nuori häpeää ja kokee vaurioittaneensa omaa seksuaalisuuttaan. Aikuisen tehtävä on vahvistaa nuoren omanarvontuntoa sekä suojata, huolehtia ja opettaa mikä on oikein ja mikä väärin. (Sandberg 2009, 23-25.)

Laiminlyödyllä nuorella on suuri riski joutua kaltoinkohdelluksi. Nuoren miellyttämisen tarve, jännityksen hakuisuus ja herkkyys altistavat nuorta seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi. Riskialttein ikä joutua seksuaalisesti kaltoinkohdelluksi perheen ulkopuolisen henkilön toimesta on 12-14 - vuotiailla tytöillä ja 13-15 - vuotiailla pojilla. (Sandberg 2009, 26.)

Portaat kahdeksasta yhdeksään, herkistymisestä rohkaistumiseen. Nuori oppii ilmaisemaan oman tahtonsa ja kantamaan vastuuta päätöksistään. Seksuaalista toimintaa, kuten kiihottumisen kokemuksia, aletaan jakaa kumppanin kanssa. Oma kyvykkyys, kelpaavuus ja nautinnon tuottamisen onnistuminen askarruttavat nuorta. Seksiin liittyvien vaatimusten ja omien odotusten vuoksi nuorelle syntyy helposti häpeän tunteita itseään ja vartalooan kohtaan. Jos nuori itse ei ole valmis seksuaaliseen toimintaan, vaan tulee seksuaalisesti kaltoinkohdelluksi, saattaa hänen minäkuvansa häiriintyä. Rohkaistumisvaiheessa seksuaalinen kaltoinkohtelu johtaa itsetunnon rapistumiseen ja hankaloittaa tasa-arvoisten ihmissuhteiden rakentamista. Seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori kaipaa hyväksyntää ja rakkautta, mutta ei uskalla tulla rakastetuksi. (Sandberg 2009, 26-27.)

2.3 Sukupuoli –ja seksuaali-identiteetti

Lapsen kasvaessa hänelle kehittyy sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti. Seksuaali-identiteettiin kuuluu seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteettiin sisältyy tunne omasta sukupuolesta. Nuoruus on merkittävä aika seksuaali-identiteetin kehityksessä. Silloin sovitetaan yhteen omat tuntemukset, läheisten normit ja ympäristö. Nuoruusiässä saatetaan tuntea inhoa ja jopa vihaa kaikkea erilaisuutta kohtaan. Homo- ja biseksuaalisuuteen kehittyvä nuori alkaa havaita oman erilaisuutensa hyvin selkeästi. Kiinnostus samaa sukupuolta oleviin tuo energiaa elämään, samalla kun ympäristö viestii että eroottisen ja romanttisen kiinnostuksen kohteen tulisi olla eri sukupuolta kuin itse on. (Cacciatore 2007, 94-105.)

Sukupuoli-identiteetti on omaan sukupuoleen liittyvä minäkuva, jonka jokainen määrittelee itse ja se muodostuu suhteessa ympäröivään maailmaan. Kehosta ei suoraan seuraa sukupuoli-identiteettiä, vaan lapsi muodostaa aktiivisesti omaa sukupuoli-identiteettiään tulkiten omaa ja toisten sukupuolta. Sukupuoli-identiteetti ei ole täysin vakaa ja pysyvä, vaan jatkuvasti prosessissa muuttuen elämän uusien olosuhteiden mukaan. (Huuska 2011, 225.) Kaikille sukupuoli-identiteetti ei kehity. Tämä voi johtua siitä, että lapsi ei kiinnity kumpaankaan sukupuoleen, koska ei ole kokenut selkeää sukupuolisamastumista. Sukupuoliristiriita syntyy, kun lapsi kokee vahvasti olevansa eri sukupuolta kuin hänen biologinen sukupuolensa. Mikäli sukupuoliristiriita jatkuu lapsuudesta nuoruuteen, kyse voi olla transsukupuolisuudesta. (Sukupuolen moninaisuus, [viitattu 11.9.2013].) Nuoren omaa käsitystä itsestään on aina kunnioitettava. Kenenkään ei tarvitse sopeutua valmiiseen marginaaliin. Avoin ja salliva ilmapiiri vaikuttaa siihen, kokeeko nuori turvallisesti olla oma itsensä ja oppiiko hän hyväksymään itsensä. (Aaltonen 2012, 74.)

2.4 Seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeudet koskevat kaikkia ihmisiä ja ovat osa ihmisoikeuksia. Seksuaalioikeuksien toteutuminen edellyttää ihmisoikeuksien, sekä yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioitusta ilman pakkoa ja hyväksikäyttöä. (Aaltonen 2012, 70.) Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan kaikkien yksilöiden ja parien oikeuksia päättää tietoisesti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista. Näitä asioita ovat esimerkiksi läheisten suhteiden solmiminen, avioituminen, lasten saaminen ja sen ajoitus. Kansainvälisistä seksuaalioikeuksista Väestöliiton asiantuntijat ovat muokanneet erityisesti suomalaisia nuoria koskevat seksuaalioikeudet. (International Planned Parenthood Federation, [viitattu 2.4.2013].) Nuorten seksuaalioikeuksiin kuuluvat oikeus elämään ja oikeus nauttia omasta kehostaan, ilman seksuaalista ahdistelua ja arvostelua. Oikeus nauttia ja saada tietoa seksuaalisuudesta, oikeus suojella itseä ja tulla suojelluksi. Seksuaalioikeuksiin kuuluu myös oikeus seksuaaliterveydenhuoltoon sekä oikeus osallistua suunnitelmiin ja päätöksiin nuoria koskevissa seksuaali- ja lisääntymisterveysasioissa. (Nuorten seksuaalioikeudet 2013.)

3 SEKSUAALINEN KALTOINKOHTELU

Tässä luvussa tarkastellaan mitä on seksuaalinen kaltoinkohtelu ja sen eri muodot. Lisäksi tässä luvussa käydään läpi, miten laki määrittelee seksuaalirikokset ja niistä annettavat tuomiot. Nämä asiat ovat oleellisia myös sosiaalityön näkökulmasta, etenkin lastensuojelulaki, joka velvoittaa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen mikäli kohtaa seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren. Aiheen rajauksen vuoksi käsittelen tarkemmin vain groomingin, seksuaalisen häirinnän, vastikkellisen seksin ja yleisesti seksuaalisen kaltoinkohtelun. Tämän luvun tarkoituksena on auttaa ymmärtämään asiakasta ja niitä kokemuksia mitä hänellä on.

Seksuaalinen kaltoinkohtelu on kaikkea sellaista puhetta ja toimintaa, joka loukkaa henkisesti tai fyysisesti nuorta, eikä ole sopivaa nuoren ikätasoiselle seksuaalikehitykselle (Brusila, Hyvärinen, Kallio, Porras & Sanberg 2009, 29). Seksuaalinen kaltoinkohtelu kyseenalaistaa lapsen tai nuoren oikeuden omaan olemassaolonsa ja kehon itsemääräämisoikeuteensa (Määttä 2007, 38). Seksuaalinen kaltoinkohtelu turmelee uhrin kuvaa itsestään, maailmasta, ihmissuhteista sekä seksuaalisuudesta ja seksistä. Usein näiden uudelleen työstämiseen ja korjaamiseen kuluu uhrilta pitkä aika. Valitettavasti liian moni jättää kokemansa kertomatta kokiessaan syyllisyyttä tai häpeää. Uhri on voinut joutua kiristyksen, uhkailun, lahjonnan tai painostuksen kohteeksi. (Kallio 2008.) Rikoslain 20. luvun 6.§:n mukaan lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on sukupuoliyhteys 16 vuotiaan tai sitä nuoremman lapsen sellainen koskettelu tai muu seksuaalinen toiminta, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään. Ikäraja on 18 vuotta, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden oleva henkilö, joka asuu samassa taloudessa. Hyväksikäytön ja törkeän hyväksikäytön yritysikin on rangaistava. Hyväksikäyttöä pidetään törkeänä, jos kohteena on lapsi, jolle rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa hänen ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi.

Hyväksikäyttöä pidetään törkeänä myös jos rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla, tekijänä on henkilö, johon lapsi erityisesti luottaa tai josta hän on riippuvainen. Seksipalvelujen ostaminen alle 18- vuotiaalta on rikos, samoin lapsipornon hallussapito. Pornografisen materiaalin myyminen alle 15-vuotiaalle on kielletty. (Seksuaalirikoksista 2011.)

Olennainen osa seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren ensikohtaamisessa on tehdä lastensuojelulain ([12.2.2010/88](#)) mukainen lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen salassapitovelvoitteista huolimatta. Nuoren kertomus seksuaalisesta kaltoinkohtelusta on tärkeää kirjata ylös sanatarkasti, sillä rikosilmoituksen tekemisen jälkeen kirjattua tietoa voidaan tarvittaessa käyttää todisteena. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee välittömästi ilmoituksen poliisille saatuaan epäilyn nuoren seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. (Liias 2009, 22.)

Rikoslain 20 luvun keskeisin tehtävä on turvata seksuaalinen itsemäärämisoikeus jokaiselle sekä suojella lapsia seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Seksuaalirikoksista annetut tuomiot ovat puhututtaneet suomalaisia paljon. Keskusteluissa on verrattu tekijän saamaa tuomiota ja nuoren uhrin ”tuomiota”. Usein ensikertalainen rikoksentekijä pääsee muutaman kuukauden ehdollisella tuomiolla, kun uhri kärsii pitkästä selviytymisajasta ja tulee osittain lopullisesti rikotuksi. Monilla uhreilla ei myöskään ole henkisiä resursseja lähteä viemään pitkää oikeusprosessia lävitse. (Kallio 2008.) Edellä mainitun rikoslain 20. luvun lisäksi lapsiin kohdistuvien hyväksikäyttötapausten selvittämistä ja siihen liittyvää viranomaistyötä ohjaa myös YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (1989), sekä Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista väkivaltaa vastaan, joka allekirjoitettiin Suomessa vuonna 2007. Lisäksi Euroopan Unionin neuvosto on antanut puitepäätöksen lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta vuonna 2003. (Humpi & Ellonen 2010, 25-24.)

3.1 Seksuaalisen kaltoinkohtelun seuraukset

Nuoret oirehtivat usein hyvin erilaisin tavoin joutuessaan seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi. Mikään yksittäinen oire ei kuitenkaan suoralta kädeltä kerro nuoren seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. Fyysisiä merkkejä (ruhjeet, mustelmat, sukupuoli- ja virtsaelinten tulehdukset), esiintyy useammin silloin, kun nuori on joutunut perheen ulkopuolisen henkilön seksuaalisesti kaltoinkohtelemaksi. Psyykkisiä oireita (ahdistuneisuus, levottomuus, univaikeudet, painajaiset, masentuneisuus) esiintyy huomattavasti useammin. Myös ylikorostunut seksuaalisuus ja muut käytösoireet viittaavat seksuaaliseen kaltoinkohteluun. Tällaisia käytösoireita ovat esimerkiksi seksuaalinen holtittomuus, uudelleen uhrituminen, seksuaalisesti ylivirittyneet puheet ja -käytös. Seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi joutuneella nuorella esiintyy usein myös psykosomaattisia oireita, joita ovat pysyvät ja hankalat syömisen ongelmat, unihäiriöt, päänsärky ja vatsakivut. (Lias 2009, 14-16.) Seksuaalinen kaltoinkohtelu vaikuttaa uhriin myös aikuisiällä. Nuorena seksuaalisesti hyväksikäytetyillä naisilla on suurempi todennäköisyys kärsiä masennuksesta, erilaisista fobioista ja paniikkihäiriöistä. Seksuaalinen kaltoinkohtelu saattaa ilmetä myös aikuisiällä syömisongelmina, erityisesti bulimiana. (Draucker, Martsolf 2006, 11.) Useilla seksuaalisesti kaltoinkohdelluilla syömishäiriöt liittyvät tarpeeseen muuttaa omaa olemustaan niin, ettei se viehättäisi ketään seksuaalisesti ja tarpeeseen rangaista mielihyvän tunteiden sovittamiseksi. Bulimialla monet kaltoinkohdellut toistavat kokemansa hyväksikäytön. Syömisestä saatu nautinto täytyy sovittaa rangaistuksella. Oksentamalla kaltoinkohdeltu voi rangaista itseään siitä nautinnosta, jota hänen ruumiinsa ruokailun aikana koki. Bulimian liittyminen seksuaaliseen kaltoinkohteluun on helppo havaita; kaltoinkohtelun aikana uhri on saattanut kokea mielihyvää seksuaalisen kiihottumisen vuoksi, johon hänen ruumiinsa reagoi ja uhrin mielestä siitä tulee rangaista. Anorektinen kaltoinkohdeltu kieltää oman naisellisuutensa ja pyrkii laihuudella osoittamaan olevansa sukupuoleton. Jotkut seksuaalisesti kaltoinkohdellut lihovat ja pyrkivät näin piiloutumaan ruumiinsa taakse. Lisäpaino ja massiivinen olemus luo voimakkaan vastakohtan lapsen ruumiille ja antaa näin keinon välttää muistot

lapsuudessa tapahtuneesta seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. (Sanderson 2002, 242-243.)

Seksuaalisen kaltoinkohtelun uhrien kokemukset aiheuttavat ongelmia myös sosiaalisissa suhteissa ja seksuaalisessa sopeutumisessa. Usein nämä ongelmat ilmenevät seksuaalisena tyytymättömyytenä, kyvyttömyydellä erottaa seksi kiintymyksestä, yliseksuaalistamisena, holtittomana seksuaalikäyttäytymisenä ja epätietoisuutena omasta seksuaalisesta suuntautumisesta. Varsinkin nuorilla aikuisilla erittäin vapaat sukupuolisuhteet ja prostituution todennäköisyys ovat yleisiä. (Sanderson 2002, 67.) Empiiristä aineistoa seksuaalisen kaltoinkohtelun ja homoseksuaalisuuden yhteydestä on vähän ja tiedossa olevat havainnot ovat ristiriitaisia keskenään. Gundlachin (1977) tekemässä tutkimuksessa tuli ilmi, että 55 prosenttia alle 15-vuotiaana seksuaalisen ahdistelun tai raiskauksen uhriksi joutuneista oli aikuisena homoseksuaaleja jos tekijä oli tuntematon henkilö. Vastaava prosenttimäärä oli 94, jos tekijä oli sukulainen tai tuttu henkilö. Herman havaitsi vuonna 1981 tekemässään tutkimuksessa, että 5 prosenttia seksuaalisesti kaltoinkohdelluista oli homoseksuaaleja ja 7,5 prosenttia oli biseksuaaleja. Vaikka seksuaalisen kaltoinkohtelun ja seksuaalisen suuntautumisen yhteyksistä onkin ristiriitaista tietoa, on kuitenkin selvää, että seksuaalisen kaltoinkohtelun uhrit tuntevat hämmennystä omasta seksuaalisuudestaan. Giaretto (1976) on havainnut tutkimuksessaan, että suuri osa lapsuudessaan kaltoinkohdelluista lapsista kärsii rosafreniasta. Rosafrenia tarkoittaa sitä, että henkilö ei voi hyväksyä omaa seksuaalisuuttaan, huolimatta siitä, miten hän sitä toteuttaa. Monet seksuaalisen kaltoinkohtelun uhrit menevät hämmästyttävän pitkälle yrittäessään selvittää omaan seksuaalisuuteen liittyviä ongelmia ja valitsevat kumppanin joka on fyysisesti erilainen kuin hyväksikäyttäjä. Erot voivat ilmetä ruumiinrakenteessa tai etnisessä taustassa. Näin seksuaalisesti kaltoinkohdellut pyrkivät minimoimaan vastaavuudet hyväksikäyttäjän kanssa. (Sanderson 2002, 74.) Seksuaalisen kaltoinkohtelun uhrit saattavat pyrkiä myös rakentamaan elämänsä uudelleen esimerkiksi muuttamalla nimeä, asuinpaikkaa tai työtä. Trauman purkamisessa turvallisen ja tutun elämänrytmin löytäminen on tärkeää. (Honkatukia, Niemi-Kiesiläinen & Näre 2000, 116)

3.2 Grooming

Groomingissa on kyse prosessista, jossa hyväksikäyttäjä rakentaa luottamussuhdetta uhriin. Hyväksikäyttäjä tunnistaa lapsen tai nuoren vaille jäämisen kokemukset, ja omilla puheillaan, teoillaan tai lahjomisella tekee itsestään kiinnostavan. Tällä hyväksikäyttäjä pyrkii siihen, että uhri voi tuntea suhteessa jotain tuttua ja yhteistä. Vähitellen lapsi tai nuori saadaan mukaan seksuaaliseen toimintaan. Hyväksikäyttöön pyrkivän vuorovaikutuksen ja kontaktin luominen voi tilanteesta ja tapauksesta riippuen kestää minuuteista kuukausiin. Prosessimainen eteneminen hämärtää toisen ruumiin rajojen kunnioittamisen sekä sen, mikä on soveliaista kanssakäymistä lapsen ja aikuisen välillä. Hyväksikäyttäjä saa uhrin kokemaan häpeää ja syyllisyyttä, mutta toisaalta uhrilla on myös positiivisia tunteita ja luottamusta tekijää kohtaan. Tästä seuraa ristiriitatilanne, jossa hyväksikäyttäjä saa uhkailemalla ja pelottelemalla uhrin vaikenemaan. (Laitinen 2007, 33-35.) Vastikkeellisen seksin pariin tai ylipäättään hyväksikäyttävään suhteeseen nuorta voi ajaa luottamussuhde hyväksikäyttäjään ja hyväksikäyttäjän houkuttelu tilanteeseen. Nuori voi myös haluta kokeilla erilaisia tilanteita ja riskialttiitakin kokemuksia. Vastikkeellinen seksi voi olla hyväksynnän saamisen keino esimerkiksi kaveripiiriltä tai joltakulta aikuiselta. Nuori voi kokea seurustelewansa hyväksikäyttävän aikuisen kanssa. Syitä on siis monia eikä vastikkeellisen seksin piirissä oleva nuori välttämättä vaihda seksiä hyödykkeeseen tietoisesti. (Auvinen & Mäki 2013.)

Internetin välityksellä tapahtuva lasten seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö ovat yleisiä ja vakavia ongelmia. Pelastakaa Lapset ry:n ja Helsingin virtuaalisen lähipoliisiiryhmän vuonna 2011 tekemään kyselyyn vastanneista alle 16-vuotiaista joka kolmas kertoi saaneensa internetin kautta seksuaalisesti häiritseviä viestejä, kuvia tai videoita itseään selkeästi vanhemmalta tai aikuiselta henkilöltä. Alle 16-vuotiaista tytöistä 46 prosenttia kertoi kokeneensa tällaista. 45 prosenttia kyselyyn vastanneista alle 16-vuotiaista ilmoitti, ettei ole kertonut internetin kautta tapahtuneesta seksuaalisesta häirinnästä kenellekään. Suuri osa tapauksista jää siten myös tulematta poliisin tietoon. (Östman 2012.)

Suomessa tuli ensimmäisenä päivänä kesäkuuta 2011 voimaan laki rikoslain muuttamisesta, joka kriminalisoi lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin, eli niin sanotun groomingin. Laki on osa Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa. Lain tarkoituksena on muun muassa parantaa poliisin mahdollisuuksia puuttua internetissä tehtäviin seksuaalirikoksiin. (Östman 2012.)

Rikoslain 20 luvun 8b pykälään grooming- laki on kirjattu seuraavasti; ”Lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin on rangaistavaa. Jos tekijän tarkoituksena on lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai valmistaa kuvia tai kuvataallenteita, joissa lasta esitetään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti, taikka tekijä viettelee lasta myymään seksiä tai esiintymään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavalla tavalla, on hänet tuomittava lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin. Lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin saa rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään yhden vuoden.” (8 b § [\(20.5.2011/540\)](#))

3.3 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalisessa häirinnässä on kyse yksipuolisesta, ei-toivotusta käytöksestä, jolla loukataan kohteen henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. Seksuaalista häirintää ovat esimerkiksi seksuaalisviritteiset eleet, puheet, ehdotukset ja vaatimukset, fyysinen koskettelu sekä vartalon tai pukeutumisen kommentoiminen. Seksuaaliseen häirintään voi liittyä myös väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys. Seksuaalinen häirintä aiheuttaa itsesyytöksiä, stressioireita sekä asettaa seksuaalisen häirinnän uhrin noloon tilanteeseen. (Aaltonen 2012, 83-84.)

Nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä on tehty ongelmallista heijastamalla seksuaalista häirintää ympäröivän yhteiskunnan asenneilmapiiriin. Seksuaalinen häirintä kytkeytyy seksuaalisuuden normeihin sekä sukupuolistereotypioihin. Seksuaalinen häirintä on prosessi, jossa kielletyn ja sallitun raja on häilyvä. Seksuaalisessa häirinnässä on yhtymäkohtia myös flirttailun ja mielihyvän kokemuksiin. Sukupuolella on keskeinen merkitys seksuaalisen häirinnän määrittelyssä. Varsinkin tytöt kohtaavat ruumiin muotojen

arviointia, koskettelua, seksuaalimoraalin kyseenalaistamista, lähentelyä ja seksiehdotuksia. (Honkatukia 2000, 22.) Kulttuurimme asettaa tytöille erilaisia vaatimuksia kuin pojille, myös seksuaalisuuden alueella. Esimerkiksi seksuaalisen maineen menetyksen pelko rajoittaa erityisesti tyttöjä ja saa heidät kontrolloimaan seksuaalisuutensa ilmaisemista. Pojan taas odotetaan ja oletetaan usein olevan aktiivinen ja aloitteellinen seksuaalisessa vuorovaikutuksessa. Tällöin esimerkiksi seksuaalinen häirintä saattaa joissain tilanteissa määrittyä normaaliksi maskuliiniseksi käyttäytymiseksi, jonka rajojen määrittäminen on tytön tehtävä (Honkatukia ym. 2000, 22.) Nuorta voivat ahdistaa erilaiset tilanteet; jollekin nuorelle seksuaalisen häirinnän kokemus on voinut olla todella ahdistava tilanne ja jollekin toiselle nuorelle häirintä ei aiheuta minkäänlaisia tuntemuksia. Jokaisen nuoren yksilöllistä kokemusta tulee kunnioittaa; nuoren kokemusta ei saa aliarvioida tai vähätellä. Niin ikään myös tulkinnat ovat tilannesidonnaisia: tietyssä tilanteessa tapahtuneita ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksia ei tulkita yhtä herkästi ahdisteluksi kuin toisissa tilanteissa tapahtuneita. (Aaltonen 2006, 148-151.)

Internetin välityksellä seksuaalista häirintää voi kohdata muunmuassa pikaviestimien (messenger), yhteisöpalveluiden (facebook) ja web-kameran välityksellä. Seksuaalinen häirintä ei aina sisällä uhrin ja tekijän fyysistä kohtaamista. Rivot puheet ja ehdottelu tai muu ahdistelu nostavat nuoressa esiin vastenmielisyyttä, kiukkua ja noloutta. Seksiehdotusten tai ahdistelun kohteeksi joutunut tuntee usein itse häpeää tai syyllisyyttä. Asiattomia ehdotuksia tulee usein "ihan tavallisille" nuorille pukeutumisesta, puhetavasta tai käyttäytymisestä riippumatta. (Turvaa omat oikeutesi, [viitattu 21.5.2013].)

3.4 Vastikkeellinen seksi

Vastikkeellinen seksi tarkoittaa rahan tai tavaroiden vaihtamista yhdyntään, muihin seksuaalisiin tekoihin. Vastikkeellinen seksi on kyseessä, kun alle 18-vuotiaalta vaihdetaan seksuaalipalveluja vastiketta vastaan. (Vastikkeellinen seksi, [viitattu 22.5.2013].) Vastike voi olla mitä vain aineellista tai aineetonta. Raha, tavarat, päihteet, mutta myös yöpaikka, palvelus tai lupaus esimerkiksi työpaikasta voivat

olla vastikkeena seksistä. Nuorelta ostettava seksuaalipalvelu voi olla mikä vain seksuaalissävyytteinen kanssakäyminen, ei pelkästään yhdyntä. Internetin kautta seksuaalipalvelun ostaminen nuorelta voi olla esimerkiksi paljastavan kuvan ostaminen tai webkameran välityksellä tapahtuva vartalon paljastaminen tai muu vastaava toiminta. Fyysisessä ympäristössä seksuaalipalvelun ostaminen nuorelta voi olla mitä vain yhdynnästä muuhun seksuaalissävyytteiseen kanssakäymiseen. (Auvinen & Mäki 2013.) Rikoslain 20 luvussa 8a pykälässä kielletään seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta lupaamalla tai antamalla korvaus sukupuoliyhteydestä tai muusta seksuaalisesta teosta. Seksuaalipalvelujen ostamisesta voi saada rangaistuksena sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Seksuaalipalvelujen ostamisesta tuomitaan myös nuoren toteuttamien seksuaalipalvelujen käyttäminen, kun joku toinen on luvannut tai antanut siitä korvauksen. (Seksuaalirikoksista 2011.) Jälkimmäisessä tapauksessa voi olla kysymys myös parituksesta. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta. Vankeuden pituus määrätään neljäntoista päivän ja kuuden kuukauden väliltä. Seksuaalipalvelujen oston yritys ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön yritys on rangaistava. (Seksuaalirikokset 2013.)

Seksuaalipalvelujen edellytetään tapahtuvan maksua tai muuta korvausta vastaan. Tämä ei kuitenkaan edellytä tekijän painostavan tai taivuttelevan alaikäistä tekemään seksuaalisia palveluksia. Alaikäinen voi tehdä myös itse aloitteen, silti vastuu on aina tekijällä. Maksun tai korvauksen tulee kuitenkin olla ainakin yksi edellytys seksuaalipalvelujen antamiselle. Myös opintosuorituksen hyväksyminen tai alaikäiselle tärkeän suosituksen antaminen voi olla edellä mainitussa laissa tarkoitettu korvaus. Ystävyys-suhteisiin tai muuten seurusteluun liittyvät lahjat tai taloudelliset järjestelyt eivät tee tällaisessa suhteessa tapahtuvasta sukupuoliyhteydestä tai muista seksuaalisista teoista rangaistavia. (Seksuaalirikokset 2013.)

Osa seksin ostajista hakeutuu järjestelmällisesti nuorten lähipiiriin ja rakentaa ensin luottamuksellisen suhteen, niin fyysisessä ympäristössä kuin internetissäkin. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja vastineet seksuaalipalveluista voivat astua kuvaan vasta myöhemmin. Nuoret itse eivät usein miellä tällaista vaihtokauppaa seksin

myymiseksi ja nuorta hyväksikäyttäväksi. Nuoria kaltoinkohtelevia tai hyväksikäyttäviä aikuisia on mahdoton profiloida mitenkään. Ostajien tausta ja ikä vaihtelevat laajasti ja kaikki sosiaaliset ryhmät ovat edustettuina. (Auvinen & Mäki 2013.) Erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja huumausaineiden käyttäjät ovat alttiita ajautumaan vastikkeellisen seksin pariin ja aikuisten hyväksikäyttämäksi. Ongelma ei kuitenkaan koske pelkästään huono-osaisia, turvattomissa oloissa eläviä nuoria, vaan myös niinsanottujen hyvien perheiden lasten tiedetään hakeutuneen myymään seksuaalisia tekoja. Syynä voi olla esimerkiksi seikkailunhalu tai helpon rahan ansaitseminen. Kun seksuaalisuuden kaupallinen hyödyntäminen on näkyvästi julkisuudessa esillä, on vaarana, että lasten ja nuorten suhtautuminen seksuaalisuuteen saa negatiivisia piirteitä. Lasten ja nuorten käsitys oman ruumiinsa koskemattomuudesta ja seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta saattaa hämärtyä, jolloin vastikkeellinen seksi nähdään keinona ansaita hieman lisärahaa tai hakea jännitystä elämään. (Lasten kaupallinen 2000.) Vahva käsitys oikeasta ja väärästä, hyvä itseluottamus, kyky kieltäytyä ja kertoa epäsovivasta käytöksestä määritellään ominaisuuksiksi, jotka suojaavat lasta ja nuorta seksuaaliselta kaltoinkohtelulta. (Rowan 2006, 19.)

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että vastikkeellista seksiä harjoittavat nuoret elävät korostuneen seksualisoitunutta elämää. He ovat aloittaneet yhdynnät muita nuoria aikaisemmin ja heillä on ollut myös muita enemmän seksipartnereita. Erityisesti pojilla pornografian suurkulutuksen on todettu olevan yhteydessä seksin myymiseen. Yliaktiivisen seksuaalikäyttäytymisen lisäksi aikaisempi kokemus seksuaalisesta hyväksikäytöstä näyttää olevan kytköksissä vastikkeellisen seksin harjoittamiseen. Vastentahtoiset seksuaaliset kokemukset voivat madaltaa kynnystä vastikkeelliseen seksiin: itsemääräämisen tunteen rikkoutuminen aiheuttaa vaikeuksia pitää kiinni oman kehon rajoista. Toisaalta sietämättömät kotiolot voivat johtaa siihen, että nuori viettää enemmän aikaa valvomattomissa olosuhteissa ja on muita alttiimpi ajautumaan hyväksikäytön kohteeksi. (Vuorelainen & Elonheimo 2013.)

4 AMMATILLINEN KOHTAAMINEN

Tässä luvussa käsitellään seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren ammatillista kohtaamista ja työntekijän omaa jaksamista. Sosiaalialan työssä ihmisen aito kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat asiakassuhteen peruselementtejä. Käsittelen tässä luvussa hieman myös puheeksi ottamista. Mielestäni nuorten kanssa on hyvä keskustella seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta kaltoinkohtelusta, myös ennaltaehkäisevästi.

4.1 Nuoren kohtaaminen

Peruslähdekohdiltaan seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren kohtaaminen on ensisijaisesti nuoren kohtaamista. Tekona seksuaalinen kaltoinkohtelu on kuitenkin niin traumatisoiva, että se vaikuttaa asiakassuhteeseen. Nuori asiakkaana on aina erityinen ja seksuaalisen kaltoinkohtelun raadollisuus tuo omat haasteensa asiakastyöhön. Nuorelta vie usein pitkään ennen kuin hän luottaa riittävästi aikuiseen, myös ammattilaiseen kertoakseen joutuneensa seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi. Tämän vuoksi on tärkeää, ettei ammattilainen epäile seksuaalisen kaltoinkohtelun mahdollisuutta, vaan ottaa asian aina sen vaatimalla vakavuudella. Ammattilaisen tulee uskaltaa kysyä asiasta nuorelta suoraan, huomioiden kuitenkin kysymysten asettelussa nuoren iän ja kehitystason. Vaikka nuori ei haluaisikaan kertoa seksuaalisesta kaltoinkohtelusta, ammattilainen on asian puheeksi ottamalla antanut nuorelle viestin, että vaikeistakin asioista voi keskustella. Tilaisuus keskusteluun voi tulla myöhemmin, kun nuori on kerännyt siihen riittävästi rohkeutta. (Brusila ym 2009, 58.)

Seksuaalista kaltoinkohtelua kokeneen nuoren kannalta on tärkeintä, että hän saa kaiken tarvitsemansa avun, tuen ja huomion. Seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren kannalta oleellisinta on suojeleminen, riittävä hoito ja sosiaalinen tuki. Rikoksen selvittämisen, sekä tuen ja hoidon tuleekin ehdottomasti kuulua yhteen. Ennen kuin nuori voi saada tarvitsemaansa apua, jonkun tulee kyetä näkemään

kaltoinkohtelu, pystyä ymmärtämään näkemänsä, olla tarpeeksi rohkea puuttumaan, osata toimia ja usein vielä vakuuttaa muut tahot avun tarpeesta. Seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren ammatillisen kohtaamisen tulee olla lasta säästävää ja tukevaa, mutta kuitenkin nuoren sekä epäillyn oikeusturvan varmistavaa. (Viranomaisten toiminta 2007.)

Hyvin erilaiset syyt saattavat estää nuorta kertomasta seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. Vaikenemisen syynä voi olla pelko siitä, että nuoren asia ohitetaan tai torjutaan. Nuori voi myös ajatella että häntä syytetään eikä häntä uskota. Nuori saattaa pelätä, että häntä rangaistaan ja moititaan esimerkiksi internetissä väärille sivuille menemisestä, tai vääränlaisesta pukeutumisesta. Nuori ei aina miellä esimerkiksi vanhemman miehen kanssa seurustelua tai vastikkeellista seksiä seksuaalipalvelujen myymiseksi. Hänellä voi olla luottamussuhde aikuiseen. Nuori voi myös ajatella hyväksikäyttävänsä aikuista. Kaikissa näissä tilanteissa aikuisen tulee olla nuoren tukena ja osoittaa, että tilanne ei ole aikuiselta hyväksyttävää käytöstä, vaan itse asiassa lain vastaista. (Auvinen & Mäki 2013.)

Ammattilaisen on tärkeää malttaa pidättää ensireaktionsa ja antaa nuoren kertoa rauhassa hädästään tai pelottavasta tilanteesta. Tällöin nuori saa tunteen, että on toiminut oikein kertoessaan aikuiselle joutumisestaan seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi. Nuorelle on erityisen merkityksellistä pystyä luottamaan siihen, että aikuinen uskoo ja ymmärtää mitä on tapahtunut. Empaattinen ja ammatillinen kohtaaminen nuoren ja ammattilaisen kesken on kaiken avun ja yhteistyön perusta. (Brusila ym 2009, 58-59) Nuorelle kannattaa myös osoittaa kiitosta rohkeudestaan kertoa seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. Nuori ei ehkä hyväksy lohduttavaa kosketusta, mutta jo se, että nuoren tunteet saavat olla, näkyä ja kuulua, on tärkeää. Seksuaalisen kaltoinkohtelun aiheuttamia tunteita ei tarvitse ratkaista tai poistaa. Riittää, että ammattilainen sallii ja sietää tunteet. (Brusila ym 2009, 66)

Ammattilaisen on hyvä pohtia nuoren vastikkeellisen seksin kokemuksia yhdessä nuoren kanssa eri näkökulmista. Nuorelle on tärkeä tehdä selväksi, että laki

suojaa nuorta vastikkeellisen seksin kokemuksilta, koska nuoren seksuaalisuus on vielä kehittyvässä vaiheessa ja tietyt teot aikuiselta nuoreen kohdistettuna ovat omiaan vahingoittamaan nuoren kehitystä. Ammatilaisen pitää muistaa, että seksuaalisuudesta on tärkeää puhua kaikkien nuorten kanssa, ei pelkästään tyttöjen, vaan myös poikien. Nuorten kanssa on tärkeää keskustella terveen seksuaalisen itsetunnon rakentumisesta ja seksuaalisuudesta ylipäätään. Nuoren kanssa voi keskustella siitä, mitä seksi hänelle merkitsee ja minkälainen seksi ja läheisyys ovat hänen mielestään mukavaa ja hyvää. Nuoren kanssa kannattaa puhua myös siitä, että on asioita, mitä toinen ihminen ei voi hänelle tehdä. Kukaan ei saa painostaa tai taivutella nuorta tekemään asioita mitä tämä ei itse halua. On hyvä muistaa, että nuorilla on monenlaisia seksisuhteita, eikä seksistä voi nuorten kanssa puhua pelkästään parisuhdekeskeisesti. On hyvä huomioida myös seksuaalivähemmistöjen erilaiset seksuaalivalistustarpeet. (Auvinen & Mäki 2013.)

4.2 Työntekijän tunteet ja jaksaminen

Auttavaa työtä tekevä ammatilainen on aina myötätuntouupumuksen ja sijaistraumatisoitumisen riskissä. Parhaimillaan haastava työ seksuaalisen kaltoinkohtelun uhrien parissa voi ohjata työntekijää pohtimaan oman elämänsä arvoja sekä löytämään asiakkaiden esimerkin mukaisesti uskomattomia voimavaroja äärimmäisen haastavissa tilanteissa. Seksuaalisen kaltoinkohtelun uhrien parissa työskenteleminen koskettaa työntekijää väistämättä sekä ammatillisesti että yksityishenkilönä. Asiakkaiden todelliset kokemukset voivat raakuudessaan ja julmuudessaan ylittää työntekijän mielikuvituksen rajat. Niiden tapahtumattomaksi saaminen on mahdotonta ja siksi työntekijä voi kokea työssään avuttomuutta ja voimattomuutta. On yhtä hälyttävää, jos asiakkaiden kipeät kokemukset eivät kosketa ammatilaista lainkaan, kuin se, että ne alkavat koskettaa ammatilaisen elämää kohtuuttomasti. On erittäin tärkeää, että ammatilaisella itsellään on rohkeutta hakea apua oman elämän haasteisiin. Tunteiden purkaminen asiakastilanteiden jälkeen sekä työnohjauksessa että oman tiimin tai kollegoiden parissa on ensisijaisen tärkeää, jotta oma jaksaminen sekä

ammattillisuuden säilyttäminen asiakaskontakteissa on mahdollista. (Brusila ym 2009, 116-117.)

Sosiaali- ja terveysalojen ammattilaisen olisi hyvä tutkia omaa ammatillista osaamistaan suhteessa seksuaalisen kaltoinkohtelun teemoihin. Ammattilaisen on hyvä tutkia itsestään jo etukäteen ja työuransa alussa niitä aiheita, jotka aiheuttavat itsessä epämukavuutta. Näiden asioiden kuulemiseen on hyvä varautua, lisäämällä ja kehittämällä valmiuttaan ottaa näitä teemoja puheeksi. Asiakkaalla on aina oikeus kunnioittavaan ja ammatilliseen asiakaspalveluun, jolloin ammattilaisen omat ennakkoluulot ja vaikeudet suhtautua tiettyihin asioihin eivät saa näkyä asiakkaalle tai vaikuttaa palvelun laatuun. (Auvinen & Mäki 2013.)

5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

Tässä luvussa kuvaan tutkimukseni tavoitteita, taustaa ja toteutusta. Esittelen myös tutkimuskysymyksiäni sekä kerron tutkimusprosessini etenemisestä aina suunnittelusta toteutukseen. Tässä luvussa pohdin tutkimukseni luotettavuutta ja yleisettävyyttä. Lopuksi kerron myös opinnäytetyöni osana valmistuneen oppaan tavoitteista, toteutuksesta sekä arvioinnista. Opas löytyy kokonaisuudessaan opinnäytetyön liitteistä.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa opas seksuaalista kaltoinkohtelua ja/tai vastikkeellista seksiä kokeneen nuoren ammatillisesta kohtaamisesta sekä koota ammattilaisten tietoa ja auttaa aiheen puheeksi ottamisessa. Sähköpostikyselyni tarkoituksena oli kartoittaa millaisia käsityksiä sosiaalialan ammattilaisilla on vastikkeellisesta seksistä ja seksuaalisesta häirinnästä, mitä heidän mielestään on ammatillinen kohtaaminen ja miten vastikkeellista seksiä tai seksuaalista häirintää kokeneita tulisi auttaa. Tarkoitukseni oli myös selvittää, keneen tulisi ottaa yhteyttä, jos nuori kertoo hänellä olevan kokemuksia vastikkeellisesta seksistä tai seksuaalisesta häirinnästä.

5.1 Tutkimuksen eteneminen ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä ovat;

- Millainen opas ja ohjeistus seksuaalisesta kaltoinkohtelusta ja vastikkeellisesta seksistä palvelee sosiaalialan työntekijöitä?
- Miten sosiaalialan ammattilaisen tulisi kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori, tai nuori jolla on kokemusta vastikkeellisesta seksistä?
- Miten sosiaalialan ammattilaiset määrittelevät vastikkeellisen seksin ja seksuaalisen häirinnän?

Tutkimusprosessini alkamisajankohtaa on melko hankala määritellä. Tutkimukseni voi sanoa alkaneen jo siitä, kun pohdin aihetta ammatilliseen esseeseen. Kiinnostuin seksuaalisen hyväksikäytön ilmiöstä työssäni kohtaamien nuorten tarinoiden vuoksi. Seksuaalisen hyväksikäytön brutaalius, ristiriitaisuus ja outous herättivät paljon tunteita, ajatuksia ja kysymyksiä, joihin hain vastausta jo ammatillisessa esseessäni. Varsinaisesti tutkimusprosessi lähti käyntiin kuitenkin siitä, kun sain määriteltä tutkimukselleni alustavat tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen aloitin teoriaosuuden pohjustamisen suunnittelemalla teoriaosuudelle rungon, jonka mukaisesti teoriaosuuteni on kirjoitettu. Aluksi pyrin toteuttamaan opinnäytetyötäni kvalitatiivisena tutkimuksena. Tämä suunnitelma kuitenkin epäonnistui useasti, koska yhteistyökumppania ei löytynyt. Epäonnistumisten myötä aloin suunnittelemaan muita mahdollisia keinoja toteuttaa opinnäytetyö. Vaihtoehtojen selvittämisen jälkeen, oppaan tekeminen osana opinnäytetyötä tuntui omalla kohdallani mielekkäimmältä vaihtoehdolta. Tuottamaani oppaaseen saisin käyttää myös luovan toiminnan menetelmiä ulkoasua suunnitellessani.

Suunnitelman muutosten jälkeen aloin siis valmistella opasta sosiaalialan ammattilaisille auttaakseni heitä kohtaamaan seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori tai nuori, jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä. Toteuttaakseni oppaan selkeään tarpeeseen ja saadakseni sosiaalialan ammattilaisilta mielipiteitä, näkemyksiä ja ajatuksia opasta varten, aloin etsimään sosiaalialan ammattilaisia haastateltaviksi. Haastateltavia etsin internetistä, rajaten hakua Etelä-Pohjanmaalla toimiviin sosiaalialan ammattilaisiin jotka mahdollisesti ovat työssään tekemisissä seksuaalisen kaltoinkohdeltun uhrien kanssa. Tällaisella valikoimisella pyrin saamaan sähköpostikyselyyn otannan, joilta saisin tarvitsemaani tietoa oppaan rakentamiseen. Sähköpostikyselyn kysymykset olin suunnitellut niin, että niihin saamani vastaukset palvelisivat opinnäytetyöni osana tuotettavan oppaan rakentamista mahdollisimman hyvin. Kysymysten asettelussa koen onnistuneen hyvin, vaikka kysymysten laatiminen olikin haastavaa. Kysymysten teemoja olivat vastikkeellisen seksin määritelmä, ammatillinen suhtautuminen kohdatessa seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori, tai nuori jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä. Kysely kokonaisuudessaan löytyy liitteistä (Liite 1). Sähköpostikyselyn muotoilun jälkeen, myös tutkimuskysymykseni selkiytyivät lopulliseen muotoon.

Aloitin lähestymällä asiantuntijoita sähköpostitse. Kerroin opinnäytetyöstäni ja kysyin olisiko vastaanottajalla kiinnostusta vastata muutama kysymykseen. Lähetin kyselyn sähköpostina yhteensä kymmenelle henkilölle. Alustavaan otantaan kuului kaksi seksuaaliterapeuttia, kaksi sosiaalityöntekijää, kolme nettipoliisia sekä kolme Exit-hankkeen työntekijää. Toinen seksuaaliterapeutti kieltäytyi osallistumasta epäillen kykyään vastata opinnäytetyöni aiheeseen liittyviin kysymyksiin. Yksi sosiaalityöntekijä jätti vastaamatta yhteydenottooni kokonaan. Kolmesta nettipoliisista yksi oli minuun yhteydessä, mutta jätti vastaamatta esittämiini kysymyksiin. Kaikilta kolmelta Exit-hankkeen työntekijältä ja heidän projektipäälliköltään sain yhteisen, todella kattavan vastauksen. Olen käsitellyt Exit-hankkeesta saamaani vastausta yhtenä vastauksena, koska kyseisestä aineistosta ei pysty erottelemaan kuka vastauksen muotoilussa mukana olleista on kirjoittanut mitään. Näin ollen, sain sähköpostikyselyyni siis kolme vastausta; yhdeltä seksuaaliterapeutilta, yhdeltä sosiaalityöntekijältä ja Exit-hankeesta. Haastattelun ja vastausten analysoinnin ohella täydensin jatkuvasti opinnäytetyöni teoriaosaa.

Sähköpostikysely herätti itsessäni suurta mielenkiintoa, varsinkin vastaamatta jättäneitä henkilöitä kohtaan. Jäin pohtimaan etenkin toista seksuaaliterapeuttia, joka epäili kykyään vastata vastikkeellista seksiä ja seksuaalista häirintää, sekä niitä kokeneiden nuorten ammatillista kohtaamista koskeviin kysymyksiin. Aloittaessani opinnäytetyötäni sain palautetta monelta suunnalta siitä, miten vaikean aiheen olen valinnut, mutta miten tärkeä ja ajankohtainen se kuitenkin on. Aluksi minulla oli suuria vaikeuksia löytää aineistoa opinnäytetyöhöni. Monessa vaiheessa tuntui jo siltä, että ne tahot joista yritin aineistoa saada, olisivat lähteneet mukaan, jos aiheeni olisi ollut erilainen. Minä koin, että tällaisesta aiheesta ei haluta puhua, että sitä ei tarvitse nähdä tai käsitellä, eikä huolehtia niin sanotusta jälkipyykistä. Olisi ollut mielenkiintoista jutella tästä näkökulmasta vastaamatta jättäneen seksuaaliterapeutin kanssa.

5.2 Kyselytutkimus tiedonhankintamenetelmänä

Tutkimuksessani käytin tiedonhankintamenetelmänä kyselytutkimusta. Kyselytutkimus on tässä tutkimuksessa osoittautunut haastattelua käyttökelpoisemmaksi, koska haastatteluun suostuvia tahoja ei keväällä 2013 yrityksistä huolimatta löytynyt. Kyselytutkimus on helppo lähettää sähköpostitse halutulle kohderyhmälle. Sähköpostitse tehtävään kyselyyn kohdehenkilöiden on vaivaton vastata. Tutkimustyyllillä rasitetaan henkilöstöä ja heidän päivittäistoimintaansa mahdollisimman vähän. (Valli 2007, 102 –103.) Sähköpostikyselyjen ja –haastattelujen yksi suurimmista hyödyistä on se, että haastattelutilanteiden mahdolliset häiritteijät vähenevät. Visuaaliset ja non-verbaaliset tekijät, haastateltavan ja tutkijan sukupuoli, ikä tai etninen tausta eivät pääse määrittämään vuorovaikutusta yhtä voimakkaasti kuin kasvotusten tapahtuvassa haastattelussa. (Kuula 2006, 174.) Kyselymenetelmän käytön etuina voidaan pitää sitä, että kyselylomaketta käyttämällä on mahdollista kerätä laajakin tutkimusaineisto. Tutkimukseen voi osallistua suuri joukko ihmisiä ja siinä on mahdollista kysyä monia asioita. Huolellisella lomakkeen suunnittelulla voidaan tietojen purkuvaiheessa käyttää tietokoneavusteista analysointia, joka helpottaa myös tietojen tallentamista. Kyselymenetelmää pidetään tutkijan vaivaa ja aikaa säästävänä menetelmänä, lisäksi kustannukset on mahdollista pitää matalina ja aikataulu voidaan arvioida tarkasti. (Valli 2007, 102 –103.)

Etenkin sähköpostikyselyt säästävät tutkijan aikaa, kun haastattelu saadaan valmiiksi kirjallisessa muodossa, jolloin litterointi mahdollisine virheineen jää pois tutkimuksen vaiheista (Kuula 2006, 174). Kyselytutkimuksen haittoina voidaan pitää sitä, ettei vastaajien huolellisuudesta, eikä rehellisyydestä voida olla varmoja. Kysymysten asettelu ja vastausvaihtoehdot voivat aiheuttaa vastaajalle väärinymmärryksiä, joita on vaikea kontrolloida. Tutkimuksessa kysymykset eivät saa olla johdattelevia, vaan niiden tulee olla yksiselitteisiä. Yleisimmät virhetulokset johtuvat heikosta kysymysten asettelusta ja vastaajan väärinymmärryksestä. Kyselytutkimuksessa tutkimusongelmat ja tavoitteet tulisi olla täsmennetyt, koska vasta siinä vaiheessa tiedetään, mitä tietoa aineistoa keräämällä pyritään löytämään ja näin voidaan välttää turhien ja epätarkoituksenmukaisten kysymysten esittäminen. (Valli 2007, 102 –103.)

Sähköpostikyselyssäni käytin avoimia kysymyksiä, joilla saadaan yleensä todella runsas määrä aineistoa (Vanhala 2005, 25.) Mutta, koska tässä tutkimuksessa otanta oli hyvin pientä, koin avoimet kysymykset paremmaksi vaihtoehdoksi kuin esimerkiksi vaihtoehtokysymykset. Avoimet kysymykset mahdollistavat myös rikkaamman aineiston ja näin ollen mahdollisuuden analysoida sitä laajemmin. (Henttonen 2008, 6.)

Tässä tutkimuksessa tutkittiin rajoitettua, lukumääräisesti pientä ryhmää. Kyselyn kohdehenkilöt muodostivat otannan tietystä kohderyhmästä. Otantaa käytetään silloin kun tietoa kerätään suuresta ryhmästä, jolloin otanta on se osa ryhmää, keneltä vastaukset kyselyyn pyydetään. Näiden vastausten pohjalta voidaan päätellä asioita koko ryhmästä. Tutkittava ryhmä ei edusta koko Suomen sosiaalialan ammattilaisia, eikä näin ollen tämän tutkimuksen tuloksista voida tehdä yleistyksiä koko maan kattavasti. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2010, 193-194.) Tämä pienimuotoinen kysely antaa kuitenkin syvällistä tietoa muutamien alan ammattilaisten näkemyksistä.

5.3 Tutkimusaineiston analysointi teemoittelulla

Käytin aineiston analysoinnissa menetelmänä teemoittelua. Teemoittelu on luonnollinen analyysimenetelmä silloin, kun tiedetään suurin piirtein, mitä teemoja aineistosta löytyy. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006)Aineiston keräämisen jälkeen tein saamistani sähköpostivastauksista yhteenvedot, jonka jälkeen oli vuorossa aineiston analysointi. Analysointivaihe on tutkimuksen tärkein kohta, sillä siinä selviää millaisia vastauksia tutkija saa asettamiinsa tutkimuskysymyksiin. Aineiston analysointi paljastaa, kuinka asetetut tutkimuskysymykset olisi voinut muotoilla paremmin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 140.)

Kvalitatiivisen aineiston analysoinnissa keskitytään siihen, mikä on tutkimuskysymysten mukaan olennaista: kaikki epäolennainen tieto karsitaan pois (Alasuutari 2011, 40). Teemoittelu tarkoittaa sitä, että aineistosta tarkastellaan sellaisia teemoja jotka pohjautuvat haastattelun teemoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 173). Teemoittelussa korostuvat nimensä mukaisesti eri teemat.

Pelkistetysti kyse on siis kvalitatiivisen aineiston purkamisesta ja ryhmittelystä erilaisten aiheiden mukaan. Teemoittelun voi aloittaa alustavalla ryhmittelyllä, esimerkiksi haastateltavien iän mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Omassa tutkimuksessani tämä ei kuitenkaan ollut oleellista.

Teemoittelun tarkoituksena on nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Toisin sanoen aineistosta pyritään löytämään ja erottelemaan tutkimuskysymysten kannalta olennaiset asiat. Teemoittelin oman aineistoni etsimällä teoriaosuudesta ja tutkimusaineistosta samankaltaisia asioita, saadakseni vastauksia tutkimuskysymyksiini. Teemoittelu tuntui parhaalta aineiston analyysitavalta, koska pohjana työssäni olivat selkeät tutkimuskysymykset ja niiden pohjalta muotoillut haastattelukysymykset. Teemoittelun avulla sain purettua ja hyödynnettyä aineiston sujuvasti. Aineistoni teemoittelun jälkeen oli helpompaa saada tutkimustulokset ja johtopäätökset –lukuun aiheeseen sopivia lainauksia sähköpostikyselyyn saamistani vastauksista.

5.4 Sähköpostikyselyn luotettavuus ja yleistettävyyys

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta sähköpostitse toteutetusta kyselystä löytyy monia hyviä ja huonoja puolia. Sähköpostitse saaduista vastauksista on hankala tietää, pitävätkö tiedot paikkansa. Tällä tavoin toteutetusta kyselystä jää pois paljon muita viestinnän ja vuorovaikutuksen keinoja, esimerkiksi ilmeet, eleet ja painotukset, jotka voisivat auttaa tutkijaa tunnistamaan valheelliset vastaukset. Tässä kohtaa täytyy kuitenkin huomioda, että tutkimuksen tuloksista ei selviäisi mitenkään, onko viestinnän ja vuorovaikutuksen havainnointia käytetty ja miten tehdyt havainnot ovat vaikuttaneet tuloksiin. Toisaalta, kun vastauksia ei tarvitse antaa kasvotusten, se antaa vastaajalle mahdollisuuden sanoa asioita, joita ei välttämättä muuten rohkenisi sanoa. Mahdollisuus lisäkysymysten ja tarkennusten esittämiseen on rajallisempi, kun verrataan kasvotusten tapahtuvaan haastatteluun. Näin ollen vastausten tulkinta ja oikeinymmärrys on tutkijan vastuulla. Sähköpostikyselyn yhtenä haasteena voidaan siis pitää sitä, että lähettäjän täytyy vain olettaa, että vastaajat kykenevät ilmaisemaan itseään tarkoittamallaan tavalla kirjallisesti. Toisaalta, tällaisessa toteutuksessa vastaajilla

on enemmän aikaa miettiä vastauksiaan, jolloin vastausten muotoon ja oikeanlaiseen ilmaisuun on mahdollista kiinnitettävä enemmän huomiota.

Tässä tutkimuksessa tuloksiin, niiden luotettavuuteen ja yleistettävyyteen vaikuttaa myös vastaajien erilainen työnkuva. Vaikka kaikki vastaajat työskentelevät sosiaalialalla, ei kaikilla heistä ollut kokemusta vastikkeellista seksiä tai seksuaalista häirintää kokeneista nuorista, kun taas osa heistä työskentelee kokopäiväisesti kyseisten ilmiöiden parissa. Luonnollisesti tämä vaikuttaa vastausten laatuun, koska näkökulmat aiheeseen ovat erilaiset.

Pidän tärkeänä huomiona sitä, että vaikka pienen otannan vuoksi tutkimustuloksia ei voida yleistää, koen tutkimuksesta saadun tiedon luotettavaksi, koska toteuttamani tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus tarkoittaa sitä, että jokaisella osallistujalla on oma motivaatio, intressi ja halu osallistua (Kuula 2006, 155-156.) Koen kaikkien vastaajien vastanneen sähköpostikyselyyni vapaaehtoisesti, koska ennen kyselyn lähettämistä tiedustelin vastaajien halukkuutta osallistua seksuaalista kaltoinkohtelua ja vastikkeellista seksiä koskevaan sähköpostikyselyyn. Lähetin sähköpostikyselyn vain henkilöille jotka vastasivat myönteisesti ensimmäiseen sähköpostiviestini. Oletan myös, että aiheen vaikeuden vuoksi vastaamaan ryhtyneet ovat olleet motivoituneita. Vastaajat olivat työnsä kautta hyviä aiheen asiantuntijoita.

Sähköpostikyselyni otannan koko on mielestäni hyvässä suhteessa tutkimukseen käytettävissä olevaan aikaan. Mielestäni aineiston yleistettävyydestä puhuttaessa on hyvä huomioda, ettei laadullisessa tutkimuksessa pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Sen sijaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa ja/tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Edellä mainittujen seikkojen vuoksi olenkin pyrkinyt saamaan tutkimukseeni otannan, joka tietää tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Omasta mielestäni koen onnistuneeni sellaisen otannan saamisessa. Aineiston hankkiminen ja sen analysointi ei ole vienyt suhteettoman paljon aikaa tai voimavaroja, eikä aineistoon ole näin ollen päässyt ainakaan väsymyksestä johtuvia virheitä.

Tutkijan perustehtävä on luotettavan informaation tuottaminen todellisuudesta. Eettiset vaatimukset kohdistuvat ammattitaidon hankkimiseen, informaation tuottamiseen, välittämiseen, käyttämiseen ja ihmisarvon sekä rehellisyyden kunnioitus. (Pietarinen 1999.) Olen pyrkinyt toteuttamaan eettisyyden vaatimuksia koko tutkimuksen ajan. Tutkimus tehtiin riippumattomana tutkimuksena, ilman taloudellisia sidoksia. Vastaajat osallistuivat sähköpostikyselyyn omasta tahdostaan. Vastaajien yksityisyyden suojaamiseksi en kerro vastaajien asuinpaikkaa, nimeä tai ikää. Tutkimuksestani selviää ainoastaan heidän tämän hetkinen työnkuvansa. Tutkimukseni tulokset ja johtopäätökset olen julkaissut rehellisesti ja sellaisena kuin ne aineistosta tulivat esille.

5.5 Oppaan toteutus ja arviointi

Oppaan toteutin yhteistyössä Nuorisokoti Nummelan kanssa ja opas tulee heidän käyttöönsä. Opas on kuitenkin suunnattu ensisijaisesti kaikille nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Nummela on 18-paikkainen lastensuojeluyksikkö Kurikassa. Nummela on tarkoitettu 12-17 –vuotiaille moniongelmaisille nuorille. Nummelassa korostetaan nuoren sekä hoidollisia että kasvatuksellisia tarpeita. Hoidon perustana on ammatillinen ymmärrys nuoren kokonaistilanteesta, mikä takaa yksilöllisyyden ja jokaisen nuoren tarpeista lähtevän kasvatus- ja hoitotyön. Tämän lisäksi arkeen sisältyy laitoksen puitteissa tapahtuvaa toimintaa, jossa arki on selkeästi strukturoitua. (Nuorisokoti Nummela 2013.)

Että opas palvelisi myös yhteistyökumppaniani, olen kysynyt heidän mielipidettään oppaan sisällöstä ja ottanut sen luonnollisesti huomioon suunnittelussa. Oppaan runko ja lopullinen tuotos onkin toteutettu heidän toiveitaan mukaillen. Heidän toiveensa oppaan sisällöstä ovat vastikkeellisen seksin, häirinnän ja hyväksikäytön määritelmät ja lainmukaiset seuraamukset sekä toiminta viranomaisten kanssa kun tämänkaltainen tilanne selviää. Lisäksi heidän toiveisiinsa kuului oikeanlaisen hoidollisen kohtaamisen ja nuoreen suhtautumisen määrittely.

Mielestäni tämänkaltainen opas on hyvä apu oman ammatillisen kasvun kehittämisessä ja toimii myös hyvänä lisänä Nummelan henkilökunnan osaamisen tukena. Lastensuojelun työntekijöiden on tärkeää osata tunnistaa lasta ja nuorta kaltoinkohteleva toiminta, tietää heitä suojaavat lait ja toimintatavat heidän kohdatessa häirintää, hokuttelua tai seksinostoyrityksiä. Oppaan sisältö rakentuu opinnäytetyöni teoria-osuudesta ja tekemäni sähköpostikyselyn tuottamasta aineistosta. Oppaassa määrittelen vastikkeellisen seksin, seksuaalisen häirinnän, sekä selvennän miten tällaista kokeneita nuoria kohdataan ammatillisesti. Halusin oppaan olevan helposti luettava, sisällöltään informatiivinen sekä ulkoisesti miellyttävä ja mielenkiintoa herättävä. Oppaassa määrittelen ensin seksuaalisen kaltoinkohtelun, seksuaalisen häirinnän ja vastikkeellisen seksin sekä groomingin. Oppaassa kerron myös ammatillisesta kohtaamisesta ja puheeksi ottamisesta. Oppaan loppuun olen lisännyt lainmääritelmät oppaassa käsiteltävistä seksuaalirikoksista, sekä pienen luettelon hyödyllisistä internetsivuista joista löytyy lisätietoa asiasta. Määritelmät olen pitänyt ytimekkäinä, pyrkien välttämään liian vaikeasti ymmärrettävää tekstiä. Kaikesta keräämästäni tiedosta valitsin oppaaseen vain omasta mielestäni oleelliset asiat. Oppaaseen kirjattuihin asioihin on vaikuttanut myös nuorisokoti Nummelan toiveet oppaan sisällöstä.

Taulukko 1. Oppaan arviointi

OPPAASTA SAATU PALAUTE
<ul style="list-style-type: none"> + Ulkoasu miellyttävä ja mielenkiintoa herättävä + Hyvin valikoidut kuvat + Hyvää, tiivistä tekstiä + Ei turhaa, ytimekäs infopaketti + Jos oppaassa esitetyt asiat ovat entuudestaan outoja, oppaasta saa tärkeimmän tiedon - Ulkomuotoa voisi miettiä, onko punaista tekstiä hankala lukea mustilta sivuilta? - Muutamia kieliopillisia virheitä - Muokkaisin muutamia lauserakenteita

Opasta on testannut ja arvioinut noin 50 –vuotias Sosionomi-diakoni –opiskelija sekä yli 20- vuotias opinto- ja asumisvalmennusyksikön työntekijä. He valikoituivat oppaani testaajiksi ja arvioijiksi siksi, että halusin sellaisten henkilöiden arvioivan opasta, joilla on kokemusta sosiaaalialasta mutta ei välttämättä kokemusta seksuaalista kaltoinkohtelua tai vastikkeellista seksiä kokeneiden nuorten ammatillisesta kohtaamisesta. Tämä siksi, että halusin oppaasta palautteen joka vastaisi parhaiten ensireaktiota, kun joku lukee asiasta ensimmäistä kertaa. Tällaisella testaamisella koin saavani parhaiten selville sen, mitä oppaaseen mahdollisesti pitäisi lisätä että siitä saisi kaiken tarvitsemansa tiedon.

Oppaasta saamani palaute oli pääosin pelkästään positiivista, eikä kumpikaan arvioija olisi lisännyt oppaaseen enempää asiaa. Molempien arvioijien mukaan opas sisälsi riittävästi asiaa, eikä oppaassa ollut toistoa tai turhaa tekstiä. Opinto- ja asumisvalmennusyksikössä työskentelevä arvioija antoi lisäksi positiivista palautetta oppaan lopussa olleesta ”Apua nuorelle & tietoa aikuiselle” kappaleesta, johon olen kirjannut hyödyllisiä internet-sivuja ja kirjan, joista olen itse hyötynyt etsiessäni tietoa seksuaalisesta kaltoinkohtelusta tai vastikkeellisesta seksistä ja ammatillisesta kohtaamisesta. Sosionomi-diakoni opiskelijalta saadun palautteen mukaisesti, muokkasin oppaan lausemuotoja ja korjasin hänen merkkeamiaan
kielioppivirheitä.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyötutkimukseni tavoitteena oli vastata tutkimusongelmiin, joita olivat: Millainen opas ja ohjeistus seksuaalisesta kaltoinkohtelusta ja vastikkeellisesta seksistä palvelee sosiaalialan työstekijöitä? Miten sosiaalialan ammattilaisten tulisi kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori, tai nuori jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä? Miten ammattilaiset määrittelevät vastikkeellisen seksin ja seksuaalisen häirinnän? Tutkimuksellani halusin selvittää, millaista on seksuaalista kaltoinkohtelua kokeneen nuoren hyvä, ammatillinen kohtaaminen. Teoriaosassa kävin läpi seksuaalista kaltoinkohtelua ja vastikkeellista seksiä ja niihin liittyviä lakeja. Lisäksi tarkastelin ammatillista kohtaamista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tässä luvussa kuvaan teoriaan peilaten toteuttamani kyselyn tuloksia.

Toteuttaessani sähköpostikyselyä sosiaalialan ammattilaisille, pyrin saamaan heiltä mielipiteitä, näkemyksiä ja ajatuksia toteuttamaani opasta varten. Vastikkeellisen seksin ja seksuaalisen häirinnän määritelmä oli kaikilla kolmella kyselyyni vastanneilla hyvin samanlainen. Vastauksista tuli hyvin esille myös se, että vastikkeellisessa seksissä nuorelta ostettava seksuaalipalvelu voi olla mikä vain seksuaalissävytteinen kanssakäyminen, eikä pelkästään yhdyntä. Vain yksi vastaaja oli hieman epävarma mitä vastikkeellinen seksi tarkoittaa. Seksuaalisen häirinnän määritelmä oli kaikille vastaajille selvä. Vastauksissa tuotiin esille hyvin myös se, että seksuaalinen häirintä voi olla fyysistä tai emotionaalista. Yhdessä vastauksessa oli huomioitu seksuaalisen häirinnän olevan jokaisen subjektiivinen kokemus.

Olisi oltava tietoa ns. normaalista seksuaalisesta kehityksestä eri ikäkausina. Ennen kaikkea nuori kaipaa kuuntelevaa ihmistä, joka uskoo hänen kertomukseensa ja hyväksyy nuoren sellaisena kuin hän on. (vastaus 3.)

Seksuaalinen häirintä voi olla fyysistä tai emotionaalista. (vastaus 1)

Seksuaalinen kaltoinkohtelu on kaikkea sellaista puhetta ja toimintaa, joka loukkaa henkisesti tai fyysisesti nuorta, eikä ole sopivaa nuoren ikätasoiselle seksuaalikehitykselle (Brusila, Hyvärinen, Kallio, Porras & Sanberg 2009, 29). Seksuaalinen kaltoinkohtelu turmelee uhrin kuvaa itsestään, maailmasta, ihmissuhteista sekä seksuaalisuudesta ja seksistä (Kallio 2008.)

Lähtökohtana ja ammattilaisen työn perustana pitää olla, että kaikista kokemuksista on mahdollista päästä yli. Ammattilaisen ei tule kauhistella asiakkaan kokemaa tilannetta tai joutua paniikkiin. Nuori tarvitsee aikuisen rauhallisuutta ja tukea vaikeasta tilanteesta selviämiseen. (vastaus 2.)

Mikäli aikuinen kohtaa nuoren jonka tiedetään olleen tai olevan vastikkeellisen seksin piirissä, tärkeintä on kohdata nuori ja olla tukena. Nuorta ei saa millään tavalla syyllistää vastikkeellisen seksin kokemuksista, vaikka hän olisi ollut tilanteeseen/tilanteisiin aloitteellinen. (vastaus 2.)

Peruslähtökohdiltaan seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren kohtaaminen on ensisijaisesti nuoren kohtaamista, eikä seksuaalisen kaltoinkohtelun kohtaamista (Brusila ym. 2009, 58) Seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren ammatillisen kohtaamisen tulee olla lasta säästävää ja tukevaa, mutta kuitenkin nuoren sekä epäillyn oikeusturvan varmistavaa. Seksuaalista kaltoinkohtelua kokeneen nuoren kannalta on tärkeintä että hän saa kaiken tarvitsemansa avun, tuen ja huomion. Seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren kannalta oleellisinta on suojelu, riittävä hoito ja sosiaalinen tuki. (Viranomaisten toiminta 2007.) Myös tutkimustuloksista nousi esille kuuntelemisen, tuen ja avun tärkeys. Tutkimustulokset kertovat sen, että vastaajille ammatillinen kohtaaminen oli selvä asia.

Jokaisella lapsella/nuorella tulisi olla ainakin yksi luotettava aikuinen, jolle voisi asioistaan puhua.(vastaus 3.)

Nuori tarvitsee kuuntelijaa ja ihmistä joka ymmärtää tapahtuman traumaattisen puolen. Asioita käsitellään nuoren tahdissa! (vastaus 1.)

Vastikkeellista seksiä tai seksuaalista häirintää kokeneen nuoren kohtaamiseen liittyvistä vastauksista löytyi kuitenkin monenlaisia erilaisia tapoja käsitellä asiaa. Kuitenkin kaikissa vastauksissa tuli selvästi esiin nuoren kuunteleminen ja

ymmärtäminen sekä tukena oleminen. Eräässä vastauksessa kehoitettiin kartoittamaan nuoren kanssa hänen elämäntilanteensa, millainen tilanne on nyt ja millainen se oli ennenkuin hyväksikäyttö alkoi. Tämä vastaaja kehottaa tutkimaan nuoren kanssa asioita ilman moralisointia: mitkä tekijät ovat edesauttaneet, että tällaiseen tilanteeseen on jouduttu. Toinen vastaaja taas kehottaa kiittämään nuorta asian kertomisesta ja välttämään nuoren syylistämistä vastikkeellisen seksin kokemuksista. Vastaaja kehottaa olemaan tällaisissa tilanteissa nuoren tukena ja osoittaa, että tilanne ei ole aikuiselta hyväksyttävää käytöstä, vaan lainvastaista. Seksuaalista häirintää kokeneen nuoren kohtaaminen sai vastauksissa selvästi vähemmän huomiota, vain yksi vastaaja kirjoitti seksuaalista häirintää kokeneen nuoren kohtaamisesta. Vastauksessaan hän korosti jokaisen nuoren yksilöllisen kokemuksen kunnioittamista.

Syy ei ole uhrissa, sitä pitää aina korostaa, vastuu on tekijällä! Ilman asioiden työstämistä lapsi ja nuori joutuu helposti uudelleen hyväksikäytetyksi. (vastaus 1.)

Jokaisen nuoren yksilöllistä kokemusta tulee kunnioittaa; nuoren kokemusta ei saa aliarvioida tai vähätellä, mutta ei toisaalta myöskään suurennella tai tehdä asiasta nuorelle vaikeampaa kuin se alun perin oli. (vastaus 2.)

Nuori saattaa pelätä, että häntä rangaistaan ja moititaan esimerkiksi internetissä väärille sivuille menemisestä, tai vääränlaisesta pukeutumisesta. Kaikissa näissä tilanteissa aikuisen tulee olla nuoren tukena ja osoittaa, että tilanne ei ole aikuiselta hyväksyttävää käytöstä, vaan itse asiassa lain vastaista. (Auvinen & Mäki 2013.) Myös tutkimustuloksissa oli huomioitu, että aikuisen tulisi selkeästi tuoda ilmi, että esimerkiksi nuoren käytös tai pukeutuminen ei ole syynä häirintään, vaan häiritsijä on vastuussa omasta toiminnastaan. Vastauksessa oli otettu myös kantaa seksuaaliseen häirintään tai –kaltoinkohteluun syylistyneen nuoren kohtaamiseen ja lueteltu tahoja jotka auttavat tällaista nuorta. Lisäksi yhdessä vastauksessa oli otettu huomioon ammattilaisen oma jaksaminen.

Asiakkaan seksuaalisen kaltoinkohtelun kokemukset voivat olla ammattilaiselle vaikeita kohdata ja käsitellä. Lähtökohtana ja ammattilaisen työn perustana pitää olla, että kaikista kokemuksista on mahdollista päästä yli. (vastaus 2.)

Kysyessäni vastaajilta viranomaispolusta ja siitä, kehen pitäisi ottaa yhteyttä kun kohtaa nuoren jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä tai seksuaalisesta häirinnästä, vastaukset ovat yllättävän lyhyitä ja ytimekkäitä. Kaikkien vastaajien mielestä yhteyttä tulee ottaa lastensuojeluviranomaisiin ja poliisiin. Yksi vastaaja kehottaa ohjaamaan nuorta myös lääkärin vastaanotolle. Vain yhdessä vastauksessa kerrotaan, että ammattilainen, jolle nuori kertoo kokemuksiaan, voi myös konsultoida muita ammattilaisia. Vastaaja perustelee tämän siten, että nuorta ei tarvitse ohjata heti toisen palvelun piiriin, toisen ammattilaisen puheille. Lisäksi vastaaja kirjoittaa, että yksi välittävä ja aidosti kohtaava aikuinen voi auttaa nuoren pitkälle.

Lastensuojelulaki menee aina vaitiovelvollisuuden edelle! Eli jos kuulee työssään jotain lapseen / nuoreen kohdistuvaa on velvollinen tekemään ilmoituksen. (vastaus 1.)

Ammattilaisen on muistettava myös rikosilmoitus- ja lastensuojeluilmoitusvelvollisuudet, vaikka nuori ei haluaisikaan kertoa tilanteesta enempää. Ilmoitukset on hyvä tehdä nuoren kanssa yhteistyössä, mutta ne on tehtävä, vaikka yhteisymmärrystä ei syntyisikään. (vastaus 2.)

Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen salassapitovelvoitteiden estämättä. Nuoren kertomus seksuaalisesta kaltoinkohtelusta on tärkeää myös kirjata ylös sanatarkasti, sillä rikosilmoituksen tekemisen jälkeen kirjattua tietoa voidaan tarvittaessa käyttää todisteena. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee välittömästi ilmoituksen poliisille saatuaan ilmoituksen epäilyistä nuoren seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. (Lias 2009, 22.)

Taulukko 2. Tutkimuksen keskeiset johtopäätökset.

MITEN NUORI TULEE KOHDATA
<ul style="list-style-type: none">➤ Kohtaaminen on lasta/nuorta säästävää➤ Kohtaaminen on tukevaa, kuuntelevaa ja ymmärtävää➤ Varmistetaan oikeusturva➤ Annetaan kaikki mahdollinen tuki ja apu➤ Kohtaamisessa ei moralisointia eikä syylistämistä➤ Kokemusta ei aliarvioida eikä myöskään suurennella➤ Kiitä, kun lapsi/nuori kertoo asiasta

7 POHDINTA

”Entä jos kaikilla maailman vangituilla, kaapatuilla, seksibisnekseen houkutelluilla tytöillä olisi itsessään jokin kauhistuttava bakteeri, virus, tauti jonka he tartuttaisivat hyväksikäyttäjiinsä, jokin miasma joka aiheuttaisi kasvojen sinistymisen, silmien ulospullistumisen ja hiustenlähdön? Miltä maailmamme näyttäisi huomenna?”

Toistan: miltä maailmamme näyttäisi huomenna?”

(Snellman 2007,315)

Opinnäytetyöni toteutus oli pitkä prosessi ja siihen mahtui paljon haasteita ja muutoksia. Opinnäytetyöni aihetta olin kysytellyt pitkään ja jo opintojeni alkuvaiheessa tiesin mistä aiheesta haluan opinnäytetyöni tehdä. Alun perin tarkoitukseni oli tutkia seksuaalista kaltoinkohtelua ja vastikkeellista seksiä sitä kokeneiden nuorten näkökulmasta ja tutkia sen yleisyyttä. Jouduin luopumaan alkuperäisestä suunnitelmasta, koska useista yrityksistä huolimatta en saanut aineistoa. Aineiston puuttuminen ajoi minua umpikujaan ja ajattelin jo vaihtavani aihetta. Sain kuitenkin paljon neuvoja ja kannustusta jatkamiseen ja lopulta myös yhteistyökumppanikseni nuorisokoti Nummelan. Yhteistyökumppanin saaminen mahdollisti opinnäytetyöni valmistumisen haluamastani aiheesta ja se lisäsi motivaatiota työn suhteen valtavasti. Opinnäytetyöprosessini lähti ikäänkuin uudelleen käyntiin ja sain toteutettua myös alan ammattilaisille suunnatun kyselyn, joka hyvän tiedon lisäksi toi lisää intoa opinnäytetyön tekemiseen. Vaikka kyselyn vastaajajoukko oli varsin pieni, oli vastauksista tulkittavissa seksuaalisen kaltoinkohtelun kohtaamisen haasteellisuus. Kaikenkaikkiaan opinnäytetyöprosessi on ollut opettavainen ja haasteellinen, mutta ennenkaikkea täynnä oivalluksia.

Seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren kohtaaminen vaatii niin ammatillisia kuin henkilökohtaisiakin taitoja ja ominaisuuksia. Mielestäni sosionomi –tutkintoon voisi lisätä opintoja seksuaalisuuden ja seksuaalisen kaltoinkohtelun kohtaamisesta. Seksuaalinen kaltoinkohtelu on kuitenkin niin yleinen ilmiö, että sosionomit tulevat varmasti kohtaamaan työssään seksuaalisen kaltoinkohtelun uhreja. Seksuaalisuuden kohtaamiseen vaikuttavat paljon myös työntekijän omat tunteet, arvot ja ajatukset. Myötätuntoiseen kohtaamiseen kuuluu vastaanottaa uhrin ajatuksia ja tunteita, kuitenkin niin että työntekijän ammatillisuus säilyy. Niinkuin sosionomi(AMK) –tutkinnon kompetensseissa sanotaan:

Sosionomi(AMK) tunnistaa oman ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa merkityksen asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa tehtävässä työssä.

Toisaalta, olennaisinta seksuaalisen kaltoinkohtelun uhrin kohtaamisessa taitaa olla se, että sosionomi on omaksunut sosiaalialan arvot, kykenee eettiseen pohdintaan ja osaa kohdata tasa-arvoisesti asiakkaansa. Opinnäytetyössä käyttämäni teorian tieto kulkee mielestäni hyvin käsi kädessä sen kanssa, mikä sosionomiopinnoissa on keskeistä: asiakkaan arvokas ja tasapuolinen kohtaaminen, vierellä kulkeminen ja kuunteleminen. Opinnäytetyöni on tukenut kasvuani sosionomiksi. Syvällinen teorian tieto ja asioiden kokonaisvaltainen pohdiskelu on antanut uutta näkökulmaa asioihin ja sitä kautta aihe on tullut hyvin läheiseksi. Mitä pidemmälle opinnäytetyössäni olen edennyt, sitä enemmän on tullut halua päästä syvemmälle aiheeseen ja oppia lisää. Seksuaalinen kaltoinkohtelu on pääotsikkona niin moninainen, että siitä riittää opiskeltavaa pitkäksi aikaa. Luulen, että se on yksi syy miksi aihe kiinnostaa. Uskon, että valmiuteni vaikeidenkin asioiden puheeksi ottamiseen ovat paremmat, kuin ennen opinnäytetyöprosessin alkua.

Nuoria syyllistetään provosoivasta pukeutumisesta. Todetaan, että on omaa syytä jos puristellaan, ehdotellaan, raiskataan tai kouritaan. Nuoruudessa heräävä seksuaalisuus on vahvaa, mutta epävarmaa ja se etsii kanavansa niissä puitteissa jotka tarjotaan. Hyväksikäyttöä pohjustetaan yhä useammin internetissä. Nuorten suosimat yhteisöpalvelut ovat tehneet uhrien etsimisestä helpompaa pedofiileille ja hyväksikäyttäjille. Internet on hyväksikäyttäjille mainio temmellyskenttä : nuoria on

paljon, heihin saa helposti yhteyden ja kiinnijääminen on epätodennäköistä, sillä harva nuori kertoo ahdistavista kokemuksistaan kenellekään. Mielestäni on yhtä absurdia kuvitella, että löytäisi sen ”halukkaan” nuoren ”itselleen” internetistä, kuin, että sateenkaaren päässä olisi kipollinen kultaa. Seksuaalinen kaltoinkohtelu on todellisuutta ja ammattilaisen on oltava valmis kohtaaman asia.

LÄHTEET

- Aalto, S. 3.4.2010. Nuoruus elämänvaiheena – ”kaikki muuttuu!”. [Verkkosivu]. VirtuaaliAMK. [Viitattu 12.2.2013] Saatavana: <http://www.amk.fi/opintojaksot/0407012/1084374081271/1107863922545/1107868110284/1107868147641.html>
- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille : Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Juvenes print – Tampereen yliopistopaino.
- Aaltonen, S. 2006. Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Helsinki: Helsinki University Press, Nuorisotutkimusseura.
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. 2.0. 4.uud.p. Tampere,:Vastapaino.
- Auvinen, T. 7.7.2012. Seksin osto alaikäisiltä on pysäytettävä. [Verkkosivu]. Helsingin Sanomat. [Viitattu 20.5.2013] Saatavana: <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Seksin+osto+alaik%C3%A4isilt%C3%A4+on+pys%C3%A4ytett%C3%A4v%C3%A4/1329104402498>
- Auvinen, T., Mäki, I. 2013. Projektityöntekijä. Exit-hanke. Kommentteja kyselyyn. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Heidi Vähämaa. [Viitattu 26.8.2013].
- Brusila, P., Hyvärinen, S., Kallio, M., Porras, K. & Sanberg, T. (2009). Eikö se kuulu kenellekkään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Helsinki: Redfina.
- Cacciatore, R. 2007. Huomenna pannaan pussauskoppiin. Opas vanhemmille. Porvoo: WSOY.
- Draucker, C.B., Martsolf, D. 2006. Counseling Survivors of Childhood Sexual Abuse. London: SAGE Publications Inc. s.11 [Viitattu 28.8.2013] Saatavana : <http://libts.seamk.fi:2101/lib/seamkebrary/docDetail.action?docID=10285236&p00=sexual+abuse>
- Henttonen, E. 2008. Usein kysyttyjä kysymyksiä laadullisesta tutkimuksesta. s. 6. [viitattu 9.9.2013] Saatavana: <https://into.aalto.fi/download/attachments/3775242/Kysymyksiä+ja+vastauksia+laadullisesta+tutkimuksesta.pdf>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.uud.p. Helsinki, Tammi
- Honkatukia, P. 2012. Seksuaalinen väkivalta. Teoksessa: Aaltonen, J. Turvataitoja nuorille- Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 133-141.
- Honkatukia, P. 2012. Sukupuolinen häirintä. Teoksessa: Aaltonen, J. Turvataitoja nuorille- Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 83-88.
- Honkatukia, P., Niemi-Kiesiläinen, J. ja Näre, S. 2000. Lähentelyistä raiskauksiin- Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Helsinki: Hakapaino.
- Huuska, M. 2011. Sukupuolen monimuotoisuuden ammatillinen kohtaaminen. Teoksessa: Tuovinen, L., Stälström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. (toim.) Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Helsinki: Yliopistokustannus, HYY yhtymä, 225.
- Humppi, S-M., Ellonen, N. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Tampere: Juvenes Print.
- International Planned Parenthood Federation. 1998. Seksuaalioikeudet. [Viitattu 2.4.2013] Saatavana <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=seksuaalioikeudet>
- Kallio, M. 2008. Seksuaalista kaltoinkohtelua tapahtuu uskottua enemmän. [Verkkojulkaisu]. Väestöliitto. [Viitattu 21.5.2013] Saatavana : <http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/746522/Vuosikirja+VL+Maaret+Kallio1.pdf>
- Kinnunen, S. 2001. Tytöt, pojat ja seksi. Kuinka tuen lapsen seksuaalista kasvua. Hämeenlinna: Karisto.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.
- Laitinen, M. 2007. Lapsen houkuttelu. Teoksessa: Laiho, M. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat : Moniammatillinen yhteistyö. Forssa: Pelastakaa lapset ry. 33-35.
- Lasten kaupallinen seksuaalinen hyväksikäyttö. 2000. Helsinki : Sosiaali – ja terveysministeriö. 2000:3.

- Liias, H. 2009. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö- Tunnistaminen ja jatkotoimenpiteet. Vaasa: Oy Fram Ab.
- Määttä, K. 2007. Toim. Helposti särkyvää – nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Gummerus.
- Nuorisokoti Nummela. Päivitetty 21.1.2013. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.8.2013]. Saatavana <http://www.nummela.fi/index.htm>
- Nuorten seksuaalioikeudet. 2013. Väestöliitto. [Viitattu 2.4.2013] Saatavana <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/seksuaalioikeudet/>
- Nuoruus. 7.12.2012. [Verkkosivu]. RFSU. [Viitattu 12.2.2013] Saatavana: <http://www.rfsu.se/fi/Suomi/Seksi-ja-suhteet/Seksuaalisuus-lapi-elaman/Nuoruus/>
- Pietarinen, J. 1999. Tutkijan ammattietiikan perusta. Julkaisussa: Tutkijan ammattietiikka. Toim. Lötjönen, S. Opetusministeriö, Koulutus –ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja. Nro 69. Helsinki. Saatavana: <http://www.minedu.fi/julkaisut/1luku.html>
- Rowan, E. 2006. Understanding Child Sexual Abuse. Jackson, USA. University Press of Mississippi. s.19 [Viitattu 29.8.2013] Saatavana: <http://libts.seamk.fi:2101/lib/seamkebrary/docDetail.action?docID=10157901&dv.x=1&p00=sexual+abuse%2Bmeeting&f00=all>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 7.11.2013] Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Sandberg, T. 2009. Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys. Teoksessa : Brusila, P., Hyvärinen, S., Kallio, M., Porras, K. & Sandberg, T. Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Helsinki: Redfina.
- Sanderson, C. 2002. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito. Suom. Tarja Haikara. UNIPress.
- Seksuaalirikokset. 2013. Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta liittyy alle 18-vuotiaisiin henkilöihin. [Verkkosivu]. Helsinki : Legal Europe. [Viitattu 27.8.2013]. Saatavana : <http://www.nettilaki.com/a/seksuaalipalvelujen-ostaminen-nuorelta-liittyy-alle-18-vuotiaisiin-henkil%C3%B6ihin>
- Seksuaalirikoksista, 20 luku. 2011. 24.7.1998/563. [Verkkosivu]. Edita Publishing Oy. Oikeusministeriö. [Viitattu 11.2.2013]. Saatavana:

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search\[type\]=pika&search\[pika\]=seksuaalinen%20hyv%C3%A4ksik%C3%A4ytt%C3%B6#L20](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search[type]=pika&search[pika]=seksuaalinen%20hyv%C3%A4ksik%C3%A4ytt%C3%B6#L20)

Snellman, A. 2007. Lemmikkikaupan tytöt. Keuruu: Otava.

STAKES – Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (2004). Toim. Anttila, Anna. Lapsuuden muuttuva maisema- puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista. Saarijärvi: Gummerus.

Sukupuolen moninaisuus. Sukupuolen moninaisuus kuuluu lapsen maailmaan. [Verkkosivu]. Huuska, M. (toim.) Seta & Transtukipiste. [Viitattu 11.9.2013]. Saatavana: http://seta.fi/doc/materiaali/seta_sukupuolen_moninaisuus_kevyt.pdf

Suomen virallinen tilasto: Poliisin tietoon tullut rikollisuus. 4. [Verkkajulkaisu] Vuosineljännes 2011. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 20.5.2013]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/polrik/2011/04/polrik_2011_04_2012-01-20_tie_001_fi.html

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud.p. Helsinki: Tammi.

Turvaa omat oikeutesi. [Viitattu 21.5.2013]. Saatavana <http://www.exithanke.fi/nuorille/>

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1; Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. painos Juva: PS-kustannus.

Vanhala, T. 2005. Kyselylomakkeet käytettävyydestutkimuksessa. Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) Käytettävyydestutkimuksen menetelmät. Tampere: Tampereen yliopisto. s. 17. [viitattu 9.9.2013] Saatavana <http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/2-Vanhala.pdf>

Vastikkeellinen seksi- kadulla ja netissä. Seksin oston yritysten kohteeksi joutuu Suomessa vuosittain tuhansia nuoria. [Verkkosivu]. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). [Viitattu 22.5.2013] Saatavana <http://www.munkrooppa.fi/rajaat-mikae-on-ok/>

Viranomaisten toiminta. 2007. Teoksessa: Laiho, M. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat : Moniammatillinen yhteistyö. Forssa: Pelastakaa lapset ry.

Vuorelainen, A., Elonheimo, H. 2013. Nuorten vastikkeellinen seksi pääkaupunkiseudulla. [Verkkolehdistäartikkeli]. Haaste (2). [Viitattu 26.8.2013]. Saatavana:

<http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Lehtiarkisto/Haasteet2013/Haaste22013/1368801778122>

Östman, P. 17.4.2012. Poliisin mahdollisuudet internetissä tehtävien seksuaalirikosten jäljittämiseen. [Verkkosivu]. Helsinki : Eduskunnan asiakirja. Kirjallinen kysymys. [Viitattu 27.8.2013]. Saatavana:

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_295_2012_p.shtml

8 b § [\(20.5.2011/540\)](#). Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin. [Viitattu 21.5.2013] Saatavana
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search\[type\]=pika&search\[pika\]=25.8.2006%2F743#L20](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search[type]=pika&search[pika]=25.8.2006%2F743#L20)

LIITTEET

Liite1. Sähköpostikysely.

Miten määrittelette vastikkeellisen seksin?

Mihin mielestänne tulisi kiinnittää huomiota kohdatessa nuorta, jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä ja/ tai seksuaalisesta häirinnästä?

Millaista mielestänne on oikeanlainen suhtautuminen nuoreen, jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä ja/ tai seksuaalisesta häirinnästä?

Millainen viranomaispolku/ keihin pitää ottaa yhteyttä, jos nuori kertoo hänellä olevan kokemuksia vastikkeellisesta seksistä ja / tai seksuaalisesta häirinnästä?

Mitä vanhempien tai lastensuojelulaitoksen ohjaajien tulisi tietää kohdatessa nuorta, jolla on kokemuksia vastikkeellisesta seksistä ja / tai seksuaalisesta häirinnästä?

Liite 2. Oppaan tekstisisältö

SAATTEEKSI

Can't touch this- oppaan tavoitteena on tuottaa sosiaalialan ammattilaisten työn tueksi opas, joka käsittelee seksuaalista kaltoinkohtelua, vastikkeellista seksiä, sekä sitä, miten sellaista kokeneita nuoria kohdataan ammatillisesti. On tärkeää, että nuorten parissa työskentelevät aikuiset tietävät, mistä vastikkeellisessa seksissä on kysymys, uskaltavat keskustella siitä nuorten kanssa. Nuorten parissa työskentelevien aikuisten on tärkeä tietää myös, miten auttaa nuoria jotka ovat kokeneet ahdistavia tilanteita tai joutuneet seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi..

Vastikkeellinen seksi ilmiönä on vielä suhteellisen tuntematon, vaikka nuorten keskuudessa se onkin yleistynyt ongelma. Tuhannet nuoret törmäävät omassa arjessaan seksuaaliseen häirintään, houkutteluun tai seksinostoyrityksiin. Usein tämä tapahtuu muilta aikuisilta näkymättömissä. Isolle osalle nuorista näiden asiattomien ehdotusten maailmassa luoviminen on arkipäivää. Niihin on totuttu, ja niiden kanssa pitää jotenkin tottua pärjäämään. Näin ei tietenkään pidä olla.

Can't touch this –opas on tuotettu osana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa valmistunutta opinnäytetyötä.

SEKSUAALINEN KALTOINKOHTELU

Seksuaalinen kaltoinkohtelu on kaikkea sellaista puhetta ja toimintaa, joka loukkaa henkisesti tai fyysisesti nuorta, eikä ole sopivaa nuoren ikätasoiselle seksuaalikehitykselle. Seksuaalinen kaltoinkohtelu kyseenalaistaa lapsen tai nuoren oikeuden omaan olemassaolonsa ja kehonsa itsemääräämisoikeuteen. Seksuaalinen kaltoinkohtelu turmelee uhrin kuvaa itsestä, maailmasta, ihmissuhteista sekä seksuaalisuudesta ja seksistä.

Nuoret oirehtivat usein hyvin erilaisin tavoin joutuessaan seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi. Mikään yksittäinen oire ei kuitenkaan suoralta kädeltä kerro nuoren seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. Fyysisiä merkkejä, (ruhjeet,

mustelmat, sukupuoli- ja virtsaelinten tulehdukset), esiintyy useammin silloin, kun nuori on joutunut perheen ulkopuolisen henkilön seksuaalisesti kaltoinkohtelemaksi. Psykkisiä oireita (ahdistuneisuus, levottomuus, univaikeudet, painajaiset, masentuneisuus) esiintyy usein. Myös ylikorostunut seksuaalisuus ja muut käytösoireet voivat viitata seksuaaliseen kaltoinkohteluun. Tällaisia käytösoireita ovat esimerkiksi seksuaalinen holtittomuus, uudelleen uhriutuminen, seksuaalisesti ylivirittyneet puheet - ja käytös. Seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi joutuneella nuorella esiintyy usein myös psykosomaattisia oireita, joita ovat pysyvät ja hankalat syömisen ongelmat, unihäiriöt, päänsärky ja vatsakivut.

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Seksuaalisessa häirinnässä on kyse yksipuolisesta, ei-toivotusta käytöksestä jolla loukataan kohteen henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. Seksuaalista häirintää ovat esimerkiksi seksuaalisviritteiset eleet, puheet, ehdotukset ja vaatimukset, fyysinen koskettelu sekä vartalon tai pukeutumisen kommentoiminen. Seksuaaliseen häirintään voi liittyä myös väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys. Seksuaalinen häirintä aiheuttaa itsesyytöksiä ja stressioireita.

Nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä on tehty julkisuudessa ongelmatonta heijastamalla seksuaalista häirintää ympäröivän yhteiskunnan asenneilmapiiriin. Seksuaalinen häirintä kytkeytyy seksuaalisuuden normeihin sekä sukupuolistereotypioihin. Seksuaalinen häirintä on prosessi, jossa kielletyn ja sallitun raja on häilyvä. Seksuaalisessa häirinnässä on yhtymäkohtia myös flirttailuun, mielihyvän ja epämiellyttävän kokemuksiin. Sukupuolella on keskeinen merkitys seksuaalisen häirinnän määrittelyssä. Varsinkin tytöt kohtaavat ruumiin muotojen arviointia, kosketteluja, seksuaalimoraalin kyseenalaistamista, lähentelyä ja seksiehdotuksia.

Seksuaalinen häirintä ei aina sisällä uhrin ja tekijän fyysistä kohtaamista. Rivot puheet ja ehdottelu tai muu ahdistelu nostavat nuorella esiin vastenmielisyyttä,

kiukkua ja noloutta. Seksiehdotusten tai ahdistelun kohteeksi joutunut tuntee usein itse häpeää tai syyllisyyttä.

VASTIKKEELLINEN SEKSI

Vastikkeellinen seksi tarkoittaa rahan tai tavaroiden vaihtamista yhdyntään, muihin seksuaalisiin tekoihin internetissä tai kasvokkain julkisilla paikoilla. Vastike voi olla mitä vain aineellista tai aineetonta. Raha, tavarat, päihteet, mutta myös yöpaikka, palvelus tai lupaus esimerkiksi työpaikasta voivat olla vastikkeena seksistä. Nuorelta ostettava seksuaalipalvelu voi olla mikä vain seksuaalissävytteinen kanssakäyminen, ei pelkästään yhdyntä. Netin kautta seksuaalipalvelun ostaminen nuorelta voi olla esimerkiksi paljastavan kuvan ostaminen tai webkameran välityksellä tapahtuva vartalon paljastaminen tai muu vastaava toiminta. Fyysisessä ympäristössä seksuaalipalvelun ostaminen nuorelta voi olla lähes mitä vain yhdynnästä muuhun seksuaalissävytteiseen kanssakäymiseen.

Erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja huumausaineiden käyttäjät ovat alttiita ajautumaan vastikkeellisen seksin pariin ja aikuisten hyväksikäyttämäksi. Vastikkeellista seksiä harjoittavat nuoret elävät korostuneen seksualisoitunutta elämää. He ovat aloittaneet yhdynnät muita nuoria aikaisemmin ja heillä on ollut myös muita seksipartnereita enemmän. Erityisesti pojilla myös pornografian suurkulutus on yhteydessä seksinmyymiseen. Yliaktiivisen seksuaalikäyttäytymisen lisäksi kokemus aikaisemmin tapahtuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä näyttää olevan kytköksissä vastikkeellisen seksin harjoittamiseen. Vastentahtoiset seksuaaliset kokemukset voivat madaltaa kynnystä vastikkeelliseen seksiin: itsemääräämisen tunteen rikkoutuminen aiheuttaa vaikeuksia pitää kiinni oman kehon rajoista, ja toisaalta sietämättömät kotiolot voivat johtaa siihen, että nuori viettää enemmän aikaa valvomattomissa olosuhteissa ja on muita alttiimpi ajautumaan hyväksikäytön kohteeksi.

GROOMING

Groomingissa on kyse prosessista, jossa hyväksikäyttäjä rakentaa luottamussuhdetta uhriin. Hyväksikäyttäjä tunnistaa nuoren rikkonaisuuden, ja omilla puheillaan, teoillaan tai lahjomisella tekee itsestään kiinnostavan. Tällä hyväksikäyttäjä pyrkii siihen, että uhri voi tuntea suhteessa jotain tuttua ja yhteistä. Vähitellen nuori saadaan mukaan seksuaaliseen toimintaan. Hyväksikäyttöön pyrkivän vuorovaikutuksen ja kontaktin luominen voi tilanteesta ja tapauksesta riippuen kestää minuuteista kuukausiin. Prosessimainen eteneminen hämärtää toisen ruumiin rajojen kunnioittamisen sekä sen, mikä on soveliaista kanssakäymistä lapsen ja aikuisen välillä.

Grooming voi tapahtua niin fyysisessä ympäristössä kuin internetissäkin. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja vastineet siitä voivat astua kuvaan vasta myöhemmin. Nuoret itse eivät usein miellä tällaista vaihtokauppaa seksin myymiseksi ja nuorta hyväksikäyttäväksi. Vastikkeellisen seksin pariin tai ylipäättään hyväksikäyttävään suhteeseen nuorta voi ajaa luottamussuhde hyväksikäyttäjään ja hyväksikäyttäjän houkuttelu tilanteeseen. Nuori voi myös haluta kokeilla erilaisia tilanteita ja haluta riskialttiitakin kokemuksia. Vastikkeellinen seksi voi olla hyväksynnän saamisen keino esimerkiksi kaveripiiriltä tai joltakulta aikuiselta. Nuori voi kokea seurustelewansa hyväksikäyttävän aikuisen kanssa. Syitä on siis monia, ja vastikkeellisen seksin piirissä oleva nuori tai seksin myymistä kokeillut nuori ei välttämättä vaihda seksiä hyödykkeeseen tietoisesti.

AIKUINEN NUOREN TUKENA

Ennen kuin nuori voi saada tarvitsemaansa apua, jonkun tulee kyetä näkemään kaltoinkohtelu, pystyä ymmärtämään näkemänsä, olla tarpeeksi rohkea puuttumaan, osata toimia ja usein vielä vakuuttaa muut tahot avun tarpeesta. Seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren ammatillisen kohtaamisen tulee olla lasta säästävää ja tukevaa, mutta kuitenkin nuoren sekä epäillyn oikeusturvan varmistavaa.

- Ennaltaehkäise. Puhu vastikkeellisesta seksistä ja seksuaalisesta kaltoinkohtelusta nuorten kanssa, herätä keskustelua, ole läsnä.
- Jos epäilet, uskalla kysyä suoraan. Vaikka nuori ei haluaisikaan kertoa seksuaalisesta kaltoinkohtelusta, olet asian puheeksi ottamalla antanut nuorelle viestin, että vaikeistakin asioista voi keskustella. Tilaisuus keskusteluun voi tulla sitten, kun nuori on kerännyt tarpeeksi rohkeutta.
- Kiitä, kun nuori kertoo asiasta. On tärkeää että, nuoren tunteet saavat olla ja näkyä. Seksuaalisen kaltoinkohtelun aiheuttamia tunteita ei tarvitse ratkaista tai poistaa. Riittää, että ammattilainen sallii ja sietää ne.
- Älä syytä nuorta. Nuori ei aina miellä esimerkiksi vanhemman miehen kanssa seurustelua tai vastikkeellista seksiä seksuaalipalvelujen myymiseksi. Nuori voi myös ajatella hyväksikäyttävänsä aikuista. Kaikissa näissä tilanteissa aikuisen tulee olla nuoren tukena ja osoittaa, että tilanne ei ole aikuiselta hyväksyttävää käytöstä, vaan laitonta.
- Muista myös ilmoitusvelvollisuus. Vuoden 2012 alusta alkaen lastensuojelulaki velvoittaa tekemään poliisille ilmoituksen alaikäiseen kohdistuneista seksuaalirikoksista, myös seksin ostamisesta ja sen yrityksistä.

Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen salassapitovelvoitteiden estämättä. Nuoren kertomus seksuaalisesta kaltoinkohtelusta on tärkeää myös kirjata ylös sanatarkasti, sillä rikosilmoituksen tekemisen jälkeen, kirjattua tietoa voidaan tarvittaessa käyttää todisteena.

- Rikoslain 20. luvun 6.§:n mukaan lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on sukupuoliyhteys 16 vuotta nuoremman lapsen kanssa tai alle 16-vuotiaan lapsen sellainen koskettelu tai muu seksuaalinen toiminta, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään. Ikäraja on 18-vuotta, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden oleva henkilö, joka asuu samassa taloudessa. Hyväksikäytön yritys on rangaistava.

- Hyväksikäyttöä pidetään törkeänä, jos kohteena on lapsi, jolle rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa hänen ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi, jos rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla ja jos tekijänä on henkilö, johon lapsi erityisesti luottaa tai josta hän on riippuvainen. Törkeän hyväksikäytön yritys on rangaistava.
- Rikoslain 20 luvussa 8a pykälässä kielletään seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta lupaamalla tai antamalla korvaus sukupuoliyhteydestä tai muusta seksuaalisesta teosta. Seksuaalipalvelujen ostamisesta voi saada rangaistuksena sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.
- Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin on rangaistavaa. Jos tekijän tarkoituksena on lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai valmistaa kuvia tai kuvataallenteita, joissa lasta esitetään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti, taikka tekijä viettelee lasta myymään seksiä tai esiintymään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavalla tavalla, on hänet tuomittava lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin. Lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin saa rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään yhden vuoden.